Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 6 (4487). ШОАТТА, 13 январь, 1968 шу. Мах 2 кап.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА!

В. И. Ленин вань 100 шу дизара накъадолхаш

КЕРДАЧА ШЕРА — КЕРДА ТОЛАМАШ

Юбилейни шу историна юкъедахах. Доладенвад пятилетка кхоалагIа шу. Цо дIахо хьу Советски Iаьдала 50 шу дизача шера эсшеста. Сийлахь-боккхача Октябра юбилей сийна шоалн дахьа толамаш дарде а луццаш, кердача шера кхы а шерагIа йоаржадьй советски наха пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра, В. И. Ленин ваь бIаь шу дузача денна сийлена накъабахара хеталь социалистически ахь.

Лакхача темпашца дIаболабенваб Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой а. Шу доладенна тахан кхойттлагIа ди мара дац. ХIаьта а хоалуш да цун гIулакхаш. ХIара денна валакеш тIеиккоачам а еш ритмичие дIаболабаьб болх лукхагIйолча предприятеша. Плакал совгIа мехкадьтта доах старогрозненцаша, малгIабикхоша, сунженцаша, лакха ла толамаш химикий, мехкадьтта чакхдоахарий. Республика кхаш леладераша шерра боаржабаьб-укх шера хIара гектара тIара лакха хьувкъам чубара къоассин, хьайбаш леладераш кхы а чIоагIагIа низ тIабахийта къахьегаш ба Даьхенна дукхагIа дулх, шура, фуаш, тха даларан, царга дIадолар лохдаран.

1968 шу шиъ тайпара да. Цун планаш толамца кхоачашъяр пятилетка ханал хьалха чакхъяргхиларах бола тешам ба. Цудухьа массане а хьалхалаттача предприятей коллективаша санна лакхача темпашца бе беза болх хIаллае а дена. Нохч-ГIалгIайчен хIара къахьегамхо вхетадеш хила веза ше миччахьа болх беш вале а лакха овсарле йолаш къахьегар шиъ декхар хилар, берriга советски нах хьинаре овсцагIа да бальача коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдулург ца хилар.

Республика промышленноста болхлоша шоай берriга низ тIабахийта беза планаш тIанийца декхараш кхоачашдара, бокъонца пайда эца беза производство шоръяра резервех, чIоагIа тергам тIабахийта беза продукце кхал лакхъяран цунга дIадолар лохдараш. Укх шера вай ерригаш хIане яц аькна йола предприятеш планированен экономически стимулированен кердача системах болх бе йолаьдургья. Цо дIадехаргда хIара производственни коллективо кердача хьалашка хьежжа болх бар. Лакха доаттае езаргья къахьегамо дисциплина, хIара предприяте, отрасле экономически эффективность лакхъеэаргья.

Доккхий а бехктоккхаме а декхараш латт пятилетка кхоалагIча шера Нохч-ГIалгIайчен латтанашара балхаш дерашта хьалхашка. Республика хукхача колхозашен совхозашен лаьрхIад пхе шера план ханал хьалха кхоачашъе. Уж декхараш кхоачашдара боккхача доархIаме да пятилетка кхоалагIа шу. Долче, беррига дешоай низ тIабахийта къахьега деззаргда вай кхаши хьайбаш лелаерий дIаюв культураш хьувкъадара, хьайбай продуктивность лакхъяра. ДIалахача шера опыто хьахьокх колхозийи совхозийи кхай хьувкъам а хьайбай продуктивность а лакхъяра вай шортта резерваш хилари из декхар вайга кхоачашдулургхилари.

Керттера декхар да ахаг хьувкъадар, хIана аьлча 500 эзар тонни я вай чуя лаьрхIар. Из декхар кхоачашдулургда лаьтта леладера культура лакхйойя. Хьалхалаттача боахамий опыто хьахьокх: хIана дIаюв лаьтта дика кийчдича, оасарца бокъонгIа къолсам доаттабича, дика фу ханнахьа дIадийча, Iилманен хьалхалаттача опыташ карагIдьнидчох пайда эцаш хилча хьувкъам лакха хулаш хилар.

Шерагара шерага дуккагIа хул вай колхозашкен совхозашкен техника. Цу тIа а Коммунистически партей советски правительствай шоашта могар ду юрта боахамга кхы а дуккагIа тракторий, комбайнаш, кхыйола механизмаш дахийтара. Долче, колхозий, совхозий къахьегамхой декхар да цу кхоачамех дикагIа пайда эцар, хIара боахама къахьегама овсарле лакха хургйола гIулакх вIаштIехьлаккхар, цу дарла тIа юрт боахама производство лакхъяр.

Укх шера кхы а шерагIа доаржаде деза республике мелиоративни балхаш. Цо торо хулийтаргья оаха лаьтта дукхагIа хилийта, лаьттан товле.

ХIара кхаш леладечоа хов оаха лаьтта хьаьнгарах беала пайда. Республика дуккхача боахамий опыто бокъонца тешавеш хьа а хьокхал из. Цудухьа хIана Iан замалахьа чIоагIIа тергам тIабахийта беза кхашка яха органически а минеральни а удобренеш кийчъяра.

Юртбоахама производство детIайоалаеча керда гIа баккхар, мехка совхкарчуга дукхагIа ялт, шура, дулх, фьацдаар, сом, кхыдараш хилар из да Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхой патриотически декхар. Из декхар кхоачашдулургда колхозийи совхозийи къахьегамхоша шоай керттера декхар хьайбаш дика Iантаралахари бIаьстан балхашта йоракъолца кийчо яре а доарахIаш хIаввое а деш тIанийца декхараш кхоачашдара саргагIбоале. Цер дицдалийта йиш яц юрта боахаме къахьегам Iилман дарла тIа вIаштIехьбаккхар, халача балхашта механизаци яр, хьалхалаттарий опыт шерра дIайоаржияр санна доала гIулакхаш пятилетка кхоачашъяра доарахIаме хилар.

Партийни профсоюзни организацеша чIоагIIа тергам тIабахийта беза вай республике социалистически ахь шерра йоаржаяра, яхьа юкъе ца йолаш цхьаккха предприяти, колхоз, совхоз, цех, бригада, цхьаккха а къахьегамхо хургвоаца гIулакх вIаштIехьлаккха деза, хам-ханнахьа е эза яхьа итогаш, уж наха дIайовзийта еза.

Керда шу аьнна дIадоладенная вай республике. Берригача советски наха а санна йоккха перспективаш хьайийлай цо Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта а. Шеке яц цар промышленность, юрта боахам, культура детIайоалаеча керда толамаш доахаргхиларах.

ДуккхачА шерашка хьинаре къахьегаш хилара Гудермесски депо сийдеш я малар Акименко Нина. Укх шера а хIара сменах нормаш 115—120 процент кхоачашъеш я из. Дика къахьегарах дукххазза Сийлен грамоташ тийнай цунна, баркал аьлад.

СУРТА ТIА: Н. Акименко болх бергболаш пульверизатор кийчъеш я.

Э. Макарова сурт.

ГОВЗАЧА КУЛГИЙ БЕРКАТ

Сиха лел мехкарий кулгаш. Тай техача санна нийсача мугIарагIа латтача метолаш тIа балха ха дIа ма йола лакхлуш йоагIа слюдой кушкаш.

Хашиева Казбана кулгаш шоаш Iомадаь гIулакх деш да. ХIаьта уйлаш... Казбана уйлаш тахан кхычахьа я. Тахан делкъийга обеда салоIача хана шиъ новкъосташта сакъердаш бе дагадаьцад цо.

ХьатIакхоач делкъийга салоIа ха. Миччара бера ца хоаш хьагучабоал оашлар. Иштта цхьанна сакъердам бу цо цехе дилла а.

Шипальщица... Из дош эгара хьалха шиъ новкъосташкара хезар гIалгIай йоIа.

— ХIана агIан хьо слюдиной цехе балха, Шипальщица болх хьона бовзаш бене а, хьо ххера еши хIана дац, — аьлар Казбанага цкъа.

Укъ шу хьалха ера цехе балха Б. Хашиева, цига берригаш а хьона гIолгIай мехкарий бар, уж бар ГалашкарА, Мужечара, кхыча юрташнахе. Иштта бе доллар Казбана шипальщица уре.

ДIаухар денош, ха хIа ма йоа дукхагIа вIашагIйоахар слюдай пластинкаш, бакъда царех йиъьагIча е дахьагIча размерагIа малагIа а дика къоасуллацар.

Цкъа дийнахьа Казбан агIача хьатIаера цеха начальник Стасенко Екатерина. Цкъан юкъа кIиръенна хьежаш а лаьтта цо аьлар — Казбан, Iайха бе йолаш йола пластинка тоIайийя а ца йолаш хьай вIелгиша хьадальнар дийна хIана. Йолаш санна Iа цунах кулг тохе цо ше хьахойтабргIа хьона шиъ бозран. ТIаккха кхийтар Казбан шиъ гIалатах.

Кхаь борта ДIахбе бозаш бола болх ныаи бетта Iоаш а боь, шипальщица хилар Хашиевайх. ХIаьта хуннахъ ха яалекха шиъ балха норма кхоачашъярал совгIа тIеттоа-чашъе а ялар из.

Дукха ха яц Казбан болх бе Iомаеш, цунна хьежар деш новкъостий хинна. ХIаьта а хIанз ше а я хьалбараш Iомабеш.

Казбанал кхьа шу тIехьагIа ера цехе балха Зайнап. Из шийна юххе метола тIа Iохоаар дийхар цо цеха начальникага. Шоккха а бIу ца къожабеш махула сихагIа кхетайир Зайнап балхах Казбана. ХIанз цеха коллективе дикагIчарех доарахIаш я Бузуртанова Зайнап а. Октябра 50 шу дузаш цоав шиннена а Сийлен грамоташ елар.

Цхьывида керда ученица я хIанз Казбана Iомаеш. Цунах а дика шипальщица хургхиларах шек яц Казбан.

КарагIдьннарчох кхоачамбаь Iеш оаьаза яц хилнар долча Казбана а цун новкъостий а. Шоай балха говзал кхы а лакхъе дерхI цар. Керда шу дIадоладеннад, керда планаш уттаеш я Казбан. Цо лерхI хIара бетта даланн 105—110 процент кхоачашъе, массех сага балха говзал дIаIомае.

Г. ВЕДЗИЖЕВ.

ХЬОККХАМ ТЕЛ

Шерагара шерага дукхагIа хул МалгIабик - Вознесенски майдан гIара доала мехкадьтта. Мехкадьтта дукхагIа ца доахих дукхагIа хул мехкадьтта промыслови управлене чуйоагIача мехкадьтта цIен а деш, резервуарашка дIаухийтача цеха коллектива болх. Цу участка резервуарашка дийнахь а буе а цаладдаш мехкадьтта дIачуухийтаи насосаш я. Цехе болх беш я опытни мехкадьттахой М. В. Незнаменков Ф. Д. Дворянчиков керте латтача участкай коллективаш. Мехкадьтта промыслашкарча бригадашкара доатIача хьисане цIена деш мехкадьтта дIаухийт цар.

Участкай болхлоша гIулакх доаш дукха центробежни насосаш я. Барттайнача коллективай хIара болхлочо цIена кхоачашду шиъ декхарам, цудухьа цхьаккха хьовзам боацаш дIабода балх. Нехерча болхлоша дика доарахIаш сий деш я оператор Хамхоева Хьанифа. Эттара доарахIамегIен бехктокхамегIен йола участок я цо болх бер, цхьабаккьда хала хиларах балхах бIукъашабеш яц Хьанифа.

Цига балха йоагIача хана цхьаккха балха говзах яцар цо. Хамхоевай. Хьалхарча денношкe а йоккха опыт йолча мехкадьттахошта эйра къона болхло хIанахара тIаккуви хилар, цунна балха говзал Iомае цхьанне санна массане а новкъостал дера. Къаьстта дукха новкъостал дир цунна участка механика Дворянчиков Федор Дмитриевича. Цкъа аьнар шозлагIа ала ца [illegible] дIаэнар Хьанифас. Укханах бокъонца йола мехкадьттахо-специалист хургья оалар цун оамалаш йовзача мехкадьттахоша. ГIалат баланзар уж. Цар аьнар дукха ха ялаелхьа кхоачашдир цо. ХIанз шиъ балха бокъонца йола мастер я из. ДIадоахийтача мехкадьтта учет дика леяю цо. Болх дийла а дика бу. Цудухьа коллективо массехазза хержай Хьанифа профсоюзи цехови комитета членалла. Дика кхоачашду цо город МалгIабика горсовета депутата декхараш а.

ХIанз лакха разряд я Хьанифай. Дукхьанха цо балха еача хана шийна новкъостал дар дага а доалаш, керда балха баьнача наха цхьан йоIаIш шиъ опыт дIалу цо.

Участка болх ритмичне дIабахийтара чIоагIа доарахIаме хилар хьиннахьа Iана болх бергболаш участок кийчъяр. Мехкадьтта дIаухийта турбаш Iаларца цIенйир, лакха дикал йолаш ремонт йир насосашта, мехкадьтта оборудовена, доацца аьлча дика чакхбальнар из бахк.

Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча участка коллективо дизза дакъа доаш дIадохийта мехкадьтта цIенагIа хилийтара а. Йоккхийча детидрационни установкашка мехкадьтта эшшача боарамах дIоху, цул тIехьа холодильни установкашка дIадохийт из. Мехкадьтта сихагIен дикагIен цIенлу демульгатор деселван тохача, цо сиха дIакъовстаю мехкадьттаца уа хIанаш, из болх дика кхоачашбу коллективо.

Шин шу хьалха дIадохийта мехкадьтта бIехa дар, цхь процент йоалхар цунах ца эша хIамаш, хIаьта хIанз цун бIехал 0,2—0,3 процентага мара кхачаш. Из бахьан долаш МалгIабикерча мехкадьттахошта бокъо енай тIахьожам боацаш мехкадьтта дIадахийта. Цул совгIа мехкадьтта чакхдоахача заводашка дIакхача болал а дика я.

Дигидрационни установкашка хьинаре къахьегаш я йоккхагIа йола оператор Рыбина Антонина. ЦIаьнха а шиъ балха тIа брак нийсъалийтац цо. Шо цига балха ена деиз шиъ балха говзал Iомалье цо 10 болхлочоа, цехе дикагIчарех доарахIаш рационализатор а я из.

Иштта дика дукхача шерашка къахьегарах цунна еннай «За трудовое отличие» яха медаль. Хьинаре къахьегарах массане сий деш ва слесарь Серебряков Павел. ХIанзалча города Грозныера специалисташ а эккулаш ремонт йора аьнта, хIаьта укх шера цо ше йир ремонт. Цу гIулакхо дукха ахча кхоадир производствана. Уж санна бараш кхы а дукха ба тха цехе.

ДIадахача шера план тIехкхоачашйир цеха болхлоша. Планах лаьрхIачул совгIа тха коллективо пачхахьалкхенна баь пайда 14 эзар сом да. Рентабельноста план а тIехкхоачашъяьй. Цул совгIа рационализатораша шера производствана юкъейоккхача предложенеша пачхахьалкхенна баь пайда 10 эзар сом да.

Тха коллективо дIадахача шера мехкадьтта промыслови управлене коллективашта юкъе массехазза хьалхара моттиг лаьцар. Города сийлен Доска тIа я цеха коллектив. Ер шу а дика дIадоладаьд цо. ХIара сменах нормаш тIехкхоачашъеш хьайбагIа из.

П. ПУРАХИН,
«МалгIобекнефть» НПУ чуйоагIача мехкадьтта дIаухийтача цехан начальник.

IА УНЗАРА ДАЦ

Сохка ханнахьа Iалашдир Ведана района Кирова цIерагIча колхозе хьайбаш дика IантаралахарА мел эзар. Ха хоза латтача хана планал совгIа 4 эзар центнер йол, иштта эшачул совгIа кхалдела доакъар кийчдир, из фермашта юххе хьатIадера.

Хьалхьай боахаме хьайбашта керда помещенеш, къаьначарна шелал отталехьа ремонт яьй. Цудухьа хIанз тха 960 хьайба пергIатача йайхача помещенешка лаьт, мел эшачунца Iалашдаьд уж. Чусецадьчул тIехьагIа а аьгIаьаьц доахангара йоаккха шура. Юбилейни шера хьайбаш лелалераша 183 процент кхоачашъяьй Даьхенга шура йоккара план, дулх доккара план — 192 процент. ХIанз латтача гIулакхага диллача, лерххIача тайпара, оаха укх шера планал дукха совгIа йоххаргья пачхахьалкхенга хьайбай продукташ.

З. МУСАЕВ.

ХЬАЛХАРА МОТТИГ ЯЬККХАЙ

«Сунжанефть» НПУ мехкадьттахой коллективо къаьстта дика къахьег укх шера. Мехкадьттеи гази аьккхара хьалхарча декада план толлица кхоачашъяьй. Планах лаьрхIачул совгIа яьккха газ 533 эзар кубически метр я. Хьинаре къахьег Березц Юрий Яковлевич керте латтача цхьоалагIча промысла коллективо Павлов Ивана кулгалдеча бригадо.

Р. НОТИЕВ,
тха штата воаца корр.

Грозненски литейно-механически завода механически цеха коллективо вай республике эгара хьалха арахеца йоладьй турбаш сеттаю ВМС-28 яха механизмаш. Шера уж арахеца еза 120. Пятилетка кхоалагIа шу ударни темпашца дIадоладаьд цеха болхлоша. ХIаьнзехьа цар арахийнай ялх механизм. Коммунальни боахамашкарча халача балхашта механизаци ергья цар. Из механизм хьаьача хьинаре къахьег А. П. Зайцев керте латтача бригадашарча слесараша ии. Бобина, Мухас, кхычар.

Сурта тIа: слесараш И. Муха, А. Зайцев, Ю. Бобин.

И. Пенова сурт.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ

КПСС ЦК-га кхаьчад, 1960 шера хиьчача коммунистически болхлойн партей вихалий совещание дакъа лоацаш хиннача кхычарга а санна, Венгерски социалистически болхлой парте дайта укх шера 26 феврале Будапеште хулача коммунистически, болхлойн партей консультативни вIашагIкхетара юкъе дакъа лаца хьехаш дола письмо.

КНСС ЦК тешаш я империализмца духхьаларча, болхлой класса а берригача къахьегамхой а оалантара хьашташ бахьанарча, машари халкъаш къонгш хьакъехьа цукъадахари бахьанерча къонсама актуальни проблемаш коллективно юкъар коммунистически болхлойи партеш кхоталара, дерига революционни а прогрессивни а низаша дешдараш цхьа барт болаш хилийтара гIулакхьа маьаш хургхиларах. КПСС доккхача маIане дерхI консультативни вIашагIкхетар чакхдоаккхаьга, вовшах долча партешта бокъонаш йоаза дьаьтерра лацарен новкъостала вIашаъ дагабуаларен хьале цига къоастадергда керда дукхаш, коммунистически форум кийчъярца дувзаденна деши. Дуней халкъашта юкъера коммунистически болхлойн партей керда совещани кийчъелгаи чакхйоаккхагаи деррагIа хьалхоабача Советски Союза Коммунистически парте шийна йиз мог. дергда консультативни вIашагIкхетар дикка чакхдалийтара.

КПСС ЦК ВСРП ЦК-га дахьийтад венгерски новкъосташа тIахьейар Советски Союза Коммунистически парте, баркал а оалаш. тIаагIиалга дIахойташ дола письмо.

КУЛТУРА БОЛХЛОЙ ЕРРИГРОССИЙСКИ СОВЕЩАНИ

12 январе Москверча Кремлевски театре хьийнйлар Российски Федераце культура болхлой совещани. Зала чу гулбелар творчески союзийн культура органийн кулгалхой, партийни, советски, профсоюзни болхлой, искусства гIоцбаьнна деятелаш, колхозий председателаш, юрташкара киномеханикаши библиотекараши, клубий заведующеш, халкъа театрий режиссераш, издательствайи кепайоазони вихалаш.

Совещани хьайийлар КПСС ЦК Политбюро члена, РСФСР Министрий Совета председатела Г. И. Воронова.

Къахьегамхошта коммунистически кхетам лучара культурен искусствай учреждений роль лакхъяра деших лаьца доклад йир РСФСР Министрий Совета председатела заместитела В. И. Кочемасова.

Совещане болхаца дакъа лоацаш ва КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат. КПСС ЦК секретарь П. Н. Демичев.

Совещане доакъашхой юбилейни шера Iовза ркит вIаший йовзийта а хIанза местта де дезача керда хIамаша шоайле дагабоала а безаш ба.

(ТАСС).

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТЕЛЕГРАФНИ АГЕНТСТВАГА

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетой СССР Министрий Советой дагахьара ловца боаккх Советски Союза Телеграфни агентства (ТАСС) коллективана советски пачхахьалкхен Центральни информационни орган вIашагIъеллача гIене шовзткъей итталагIа шу дизарца дувзадонна.

ТАСС советски халкъа а ерригача дуней общественноста а Советий Мехка кIежйоаккхачеш дукхача тайпарчей вахарах йола, доазол дехьарча доарахIамегIча событеех йола бакъ информаци хьадухкъювла моттиг я. ТАСС-хоашшкара дуненна хоара хьалхарча пятилеткай турпалий, юрт социалистически эргаккхара къонсамхой боккъала а башхача къахьегама коталонех, цIи йожаргйоацача Даьхе лораерий турпалех, деналерча космос карасраерех, дуне мел даг дөвргдоацаш советски халкъа творчески гениий дахьккача, адамие Iалха а социальни а новкъа гальна хIахьалхальккхача дукхача кхоачашдаь чакхдаьхача кхыча исторически гIулакхех дахьадар.

Парте а халкъо а шоай низаш КПСС XXIII съезда решенеш кхоачашъеш чакхъяхара, пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIагулдеча хIанзарча хапарча хьалашка информаце доарахIам а роль а тIа-тIа лелагIа лакхлу. Телеграфни агентства болхлой декхаржийна ба, шоай журналистски говзал дикагIа тоа а еш, дукха къамаш долча советски общества экономически, политически, духовни вахарах, къахьегамхой коммунистически кхетамца кхебара парте хIара денна беча балхах лаьца оперативни, гIулакх кIоаргга довза а доаш хоамаш де, дунен халкъашта юкъерча вахара событеши бахъдараши дувцаш дIакхайкаде.

ТАСС болхлошта хьалхашка латта бехктокхамерa декхараш кхоачашде, вай Даьхе бахьанерча цар творчески къахьегаме дIахо а цар кальхала юкъага дов тхова.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ
СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ.

ФУД БАХЬАН?

«Ингушский» совхоза къахьегамхой кердача производственни толамашца накъабаьккхар 1968 шера. Ха цо этта йоллашехьа ца бойтам чуберa цар хьувкъам, тIехкхоачашйир лаьттам а хьайбай а продукце керттера тайпаш пачхахьалкхенга йохкара план. ХIаьта хьайбашта кхоачамхилла концентрированни йол доакъараш кийчдир. Пачхахьалкхенга декхар 70000 центнер гарга елар, вешта аьлча, план 108 процент кхоачашйир, планага диллача яла йийнача 30000 центнера меттеа 73500 центнер елар мекара свекла, план кхоачашйир 108 процент, дулх дIадалара план 104 процент.

Производственни толамаш дикагIа да управляюща нов. Гуляев волча шоллагIча отделене. Цу отделение коллективо гуратьа дувча ялта 17 центнер яьккхар хIара гектара тIара, хIаьта воа. Цечев керте латтача цун кхоалагIча бригада 19,3 центнер.

Производственни толамашка хьежаш ба совхоза болхлошта къахьегамах тела мах а. Пачхахьалкхенна планал совгIа мекара свекла дIалараххь алапел совгIа ахчан тайпнал уж кхелья болхлошта дIаланнена 300—600 сом долаш, иштта совхоза специалисташтей кулгалхоштей премеш енай. 1968 шера чоалхане декхараш латт совхоза коллективана хьалхашка укх 1968 шера. 1967 шерарчул 3500 центнер дукхагIа йохка еза пачхахьалкхенга шура, дулх — 400 центнер, тха — 80 центнер.

ДIадахача шера итогаш хьахьоех тха балхаца хинна дукха а кхоачамбоацараш. Отделеней бригадай, фермай специалисташей кулгалхошей кIезига терко ю средствашт кхоабеш дIаахийтара деша, цудухьа юртбоахама продукцега дIадолар дикха да. Техникех леттIа пайда ийбац, тракторашка бIарчача-шера бола борбола гIулакх вIаштIехьдаккхац, уж пайда боацаш, эшача а ца эшача а фу дукха дIалагIа лехх. Васт-васта кийсу йоахьиза юртбоахама инвентарь, массехк бетта кхашка латта а латтийте, цайтала йоацача йолаш моттигаш. Ялат чуйийцачул тIехьагIа гамсаш цхьхеж цIен а ца ец хIанз бригадашка латт комбайнаш. Фермашка доакъараш дерттIа пайда ийбац. Масала, кхоалагIча отделенерча ферме дука доацаш, дIа-са кхийсах жом санна доал мохьера доакъар. Совхоза керттерча зоотехника чIалилзаладолаше а шоалагIча отделене вIаштIехьдаьккхаьц доахан кхоаза деттилга.

Уж дерриге кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш совхозе кхоачаш ца еш йисай шура яккхара, тха дургара, хьайбашта доал тIадеттадалийтара ялаш, юртбоахама продукцега дIадахар планах лаьрхIачул дукхагIа за. Иштта, цIи центнерага 3 соми 61 кепийг дахаь, планах лаьрхIача 2 соми 71 кепийг метта, гидуаргий центнерага 6 соми 28 кепийг дахаь, планах лаьрхIар 5 соми 94 кепийг долча, хIаьта ерригача хьайбай продукцега дахар а планах лаьрхIачул дикка дукхагIа да.

ДIаюча культураша ерригаш а хьанийцача пайда лу совхозе, хIаьта хьайбех хIара шера зе доал. ДIадахача шера хьайбай продукци йиза хьа ца яккхарах, хьайбаш дерах хиина зе 300 эзар сом гаргга хила мегаш да.

Кердача шера юххьанца деха чакхаха доладьл совхозе экономика лакхъяла тIадерзадаь дукха гIулакхаш. Совхозе вIаштIехьдаьккхад отделеней берригача специалисташка, управлящешка, бухгалтерашка, учетчикашка экономически дешар дешийтара. Цар тахка а тохкаш, Iомаш совхоза тIехьадусача доккъоа рентабельность лакхъяра методаш. ХIаьвдехьа яьй укх темех йола занятеш: 1) юртбоахама культураш кхеяра технологи найса леладар; 2) совхозе хьайбай массе а доакъошка Iула структура найса а пайдагIча тайпара а хилийтар. Хьинарегiа хулаш латт экономически анализа бюро болх. Совхозерча экономически анализа бюро совгIа хIара отделене а вIашагIйоал экономически анализа бюро (царна керте хургба отделеней бухгалтераш). Цар тохкамаш а деш, зуврга шоай боахамий болх, кхоачамбоацараш дIадахара, хьалхалатта опыти Iилмана карагIдьнинараши производствана юкъехIахьара де деза гIулакхаш.

К. ШУБОЧКИНА,
«Ингушский» совхоза юрт-[illegible]

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПРОПАГАНДИСТА ГОВЗАЛ

Дуккхача хана деза общественни болх беш хьавоагIа цеха начальник Румянцев Петр Иванович. ХIара пропагандист ва Петр Иванович. Из дика кхет марксистско-ленински теорех, цунна хов марксизма-ленинизма идеях хIара ладувгIархо дIакхетаве, цун царцара безам лахабе, политически литература тIа ше Iомаву ва.

ЛоагIаш сий ду Петр Ивановича. Массанена везаш а дика тIаьхьаш а ва из. Сакъердан а хеташ ух ю кулгалдеча группера ладувгIараш занятешка.

Укх дешара шера политэкономи Iомаеча группана кулгалдеш ва Петр Иванович. 24 саг ва цу группе. Царна юкъе ба тайп-тайпара специальность йола нах: технологаш, механикаш, лаборантка.

Дешара шу доладеннача хьалхарча деношка деиз занятеш расписанех ю уллаза, занятеш юкъагIа йиса моттиг хилац. Цо новкъостал ду программа кхоачашье а теоретически материал ладувгIарашка кIоаргга Iомайита а. Семинарски занятешка хьинаре дакъа лоац ладувгIаркоша, чулоацам дика болаш хул царех хIаране выступлени.

Массане а дика хараерзалый цар марксизма-ленинизма знанеш, книжка тIа болх бе Iомабеннаб. Теоретически знанеш кIоаргга Iомаярах совгIа, шоай практически балха тIа царех пайда эца гIерт ладувгIараш. Лекцега ладийгIача тоъам а хиина Iеш бац тха ладувгIараш, — йоах пропагандиста Румянцева, — уж кIоаргга кхета беза цун чулоацамах. Цудухьа цар даима еш первоисточникаш, шоай знанеш практически гIулакхаша юва. Iомаеш йола материал ладувгIараша дика кхетаяра чIоагIа новкъостал ду пропагандисто телача консультацеша. Уж вIалла йишйолийташ вац пропагандист Румянцев. Цо тервал ду хургйолча занятена ладувгIараш мишта кийчлу, цар фу деш, царна малагIа ниисло халонаш. Цунах боккха пайда боал. Шоашта белгалъяь материал кIоаргга кхетаю ладувгIараша, дешарцара цар безам тIехь-тIехьа совбоал.

«Общественни производства эффективность дегIайоалаяр — коммунизм хьалъяра керттерча проблемех цаI» яхача темах лоча собеседованена ладувгIарий чIоагIа безам тIабахло. Цига хьинаре дакъа лаьцар беррига ладувгIарша. Цу лоархIамерча темах лела дикъ доаш дийцар из собеседовани дIахьош. «Коммунизма материально-техническа база хьаяр — коммунизм хьалъяра дакъерча экономически, социальни, политически декхарий керттера звено я» яха хьалхара доаш дувцаш къоначо коммунисто Жарнова аьлар материально-технически база юццаш В. И. Ленина белгалдаьккхад из база хьаяьеш производственни отношенеш мишта эргазла еза производительни ницаш дегIайоалаяра боаран мишта хила еза. Из уйла чулоацаш я цIи хеза ленински формула: «Коммунизм — из я Советски Iаьдал кхие беррига мехка электрификаци я». Цу определене экономически дакъа укх тайпара кхетаде еза: беррига боахам тахханарча йолихача производства технически база тIа баккхар, вешта аьлча коммунизма материально-техническа база хьахьар.

Собеседовани чакхйоалаш пропагандиста Румянцева белгалдаьккхар общества материально-техническа база тахкара йола марксистско-ленински теори КПСС ХХII, ХХIII съезда решенешта, КПСС программа тIа, КПСС ЦК сентябрьски пленума материалашта дIахо дегIайоалаь ялар.

Цул тIехьагIа ладувгIараша дийцар общественни производства къахьегаш, планировани, материальни стимулировани вIаштIехьъяьккхарах лаьца.

Пропагандист Румянцев керттела лаьттача группена ладувгIараш дика кийчлу хIара занятена, цудухьа дика чакхъюл уккала еш йола собеседовани.

ЛадувгIарашта доккха новкъостал лу дешаро: политически дегIайоагIа уж, шерлу цар сакхетам, таханарча событеех дикагIа кхет уж.

Группе дешa богIачарех дуккагIбараша хьинаре дакъа лоац общественни вахаре. Уж ба политинформатораш, агитатораш, лектораш. Таханарча денца айхха бувзам лоаттабар, хIара занятена дика кийчвалар, юццаш йолча материала чулоацам кIоаргга гучабаккхар — уж я пропагандиста Румянцева белгалонаш.

Т. ЖУРБИНА,
НГНПЗ политпросвет кабинета заведующи.

ДЕГ ТIА КХОАЧА ДОШ

Агитационно-массови балха боккха лоархIам а беш, тха Сунженски районе юкхьанцарча партийни организацеша укх тIехьарча хана тоабаьб района къахьегачкомите юкъе беш бола агитационно-массови болх. Даим балха керд-керда, сакъердане формаши методаши лех. Цар шоай балха тIа ког гIортоаг ю агитаторий, политинформаторий, лекторий, пропагандистий шеррача активах.

Чулоацамга диллача кIоаргга а, формага диллача масса тайпара а агитационно-массови болх бу XIX-ча партсъезда цIерагIча колхоза парткомо. Цу балха чIоагIа уйла гIайоххийт колхозе. Массово-хьехами болх бу дуккхагIа болча кулгалдеча болхлоша — колхоза председатела Василий Арсентьевич Шумилова, парткома секретара Геннадий Александрович Ямпа, Троицки юкъера школа директора Алексей Радионович Черезникова. Троицки йоархI шера школа директора Василий Федосеевич Зотова, дуккхача кхычар.

Балха тIа саггота гIулакхаш шоай доладаьхьа я. Цу новкъостанта итеграза о ха корайоагIа колхозхошца Iел тIара къамаьл де, цар дIалехарашка я хилча царна бакъахьа хетарашка а ладувгIа.

Колхозхошта хан-ханнахьа лекцеш еш, беседаш ю царна. Лекцеш еша къахьтта эн ходададъ — ера. Идеологически балха центр я хиина тIаьттах доккха культура ЦIа. Цига тематически сайренаш ю. Советски Эскаре болха кагий нах накъабоаха сайренаш ю, саг йоалаяр, паспорташ телар, керда Iодаь бераш дIаяздар, производстве хьалхалаттарий сий дар белгалдоаккхаш йола сайренаш ю. Уж еррига мероприятеш лоархIаме боккхагIа хургболча тайпара бокъонца уйла йий а кийчо йий а чакхйоах.

Керда советски обрядаш чIоагIа ... чакхйоагIаш лаьтт тха вахара. Районе хьалкхайнад бахача наха юкъе боккха агитационно-массови болх беш, вай мехка а доаза деха а чулаш йола еррига лоархIамера событеш сихха наха дIайовзийташ болча агитаторийи политинформаторийи доккха эскар.

Районе дикагIа бола агитаторашi политинформаторашi ба «Сунжанефта» мехкадьтта промыслови управленера Семен Климентович Панкин, Василий Иванович Куличенко, Владимир Ильич Майдак, XIX-ча партсъезда цIерагIча колхозера Евстафий Гаврилович Борюк, Вера Евгеньевна Черницкая, XX-ча партсъезда цIерагIча колхозера Виктор Николаевич Лубов, Иван Ефимович Шерюм, дуккха кхыбараш.

Цхьайкъда, массово-политически болх хIана а шиь хила безача йоаране лелабац, каст-каста вахарал тIехьйбус. Белгала, эгтаро цергагIа яьржа, эгтара безтокхамегIа йола партийни поручени а агитатор хулга тIалажадар.

Агитатор... Йехар е лазадена гIулакх? Из а вож а шаккхе а дала ьнна хет сона.

Тха цхьаза агитаторийи политинформаторийи списоск доккха хул. ХIаьта квалифицированно болх бе хоиш наггахьа мара саг хилац. Нахача наха чIоагIа ха довш да мехкара политически, экономически, культурни вахар, доазол дехьара событеш. Цунах партийни организацешта берригача коммунисташта ха деза политически информаци даим ерийоадаш тоаллаш, из шерра, наха кхетаергйолча тайпара уйттаяиза, накъула сихагIа дIайовзийтаниза ерге хилар.

Политинформаторга дийш ец, е цун бокъо а яц вахарал тIехьависа, ха тиннача тIехьагIа шаьнахча событеех лаьца къамаьл де.

Б. ИЛЬИН.

КЪОНА КОММУНИСТ КЕРТЕ ЭТТАЧА

Дийнахьа эзар гаргга саг чувоал Грознерча «Спутник» яхача тика культурно-бытовой товараш доккхача отделе. Царна доагIача бесса гIулакх де, эшачунга хьажа беза продавецашк. Цу декхарех дика лоархIаш отдела комсомольско-кагирхой коллектив.

Цхьабакъда, мишта лелацар кагирхой гIулакхаш отдела заведующелла къона коммунист Зубайраев Майрбек хьожавалцеа. Магаянна отделашта юкъе тIехьъюсаш яр отдел, товарооборота план кхоачашъярга диллача а нийслоношта лоаттадеча гIулакха а. Нийдархошца заделца боацаш хиларах администраце бехк баь массехк продавец вар. Лоха яр производственни дисциплина.

Институте хьалашша отдела кулгалде эттар торгови техникум йистелъякка вола Зубайраев Майрбек.

Цхьа ха яьлар заведующен кагирхойн барт вIашагIа ца кхетам. ТIаккха отдела дикагIа болча продавецашна комсомольлашца Копылова Ольгаца, Гаджиева Маремьяна, Агаева Мадина дагайулаш, хIара продавецана къахьетакъахьста къамаьл деш, производственни собранеш еш белхлошта юкъе кхетийа болх бе волавелар керда вона заведующи. Цу гIулакхо дикка айбир отдела болх. IIеэгIьелар продавецашта раьза боацаш нийдархоша лаьм жалобаш, товарооборота план а кхоачашъе йолаелар отдел.

Цхьа ше дIадолаьаь гIулакх чакхдоаккхаш ва коммунист Зубайраев. Коллектива барт кхы а чIоагIбара наькъаш лех цо. Масала, комсомольски собране соахка соцаш йир кагирхой массава а шоай профессиональни говзал лаккхъяра деша гIелва аьнна. ХIане цхьа белхо вац отделе торгови техникуме, институте заочне деша ца вагIаш е сайрийнарча школе ца ухаш.

Цхьа аьхки нийдархочунца йир продавецо Савельевас. Цу дийнахье а перерывах гул а бенна собрани йир комсомольцаша. ЧIоагIа дийцар цар из хатар. Савельевайта бехк бир.

Принципиальни воалаш коллектива хьалхашка лаьттача декхарех дика кхеташ, хIаранех дот лазаш хиларех везавелар кагирхошта шоай кулгалхо.

Боккха торкаш тIабохийт из керте лаьттача коллективо отделе доккхаш долча товарий ассортимент шеръяра.

Нагахьа санна отделе доацаш вола товар нийдархочо хьаьттача оарцагIвоал Майрбек цунна эша товар Iалаьнце. Цу сахьате складе доацаш хилча, из товар арахецаш йолча предприяте заявка йохьийт.

ДIадахача шера гурахьа «Ленинградски кIай» яха духовой оркестр нийцар Нохч-ГIалгIай филармонена. Бутт балале цар декхар кхоачашдир коммуниста Зубайраева. МассагIа заказ кхоачашдаь ца шита.

Дукха ца Зубайраева балха дийнахьа де дезараш. ХIаьта а цун вIаштIехьдоал общественни вахаре дакъа лаца, шиь профессех литература, газет деша. Техникум йистельяккхачул тIехьагIа тIехдикка экзаменаш дIа а еиа ленинградски торгови институте деша ва из.

— Болх а беш деша вIалла хала а хетац сона, — йоах Зубайраева. Цу гIулакхо сона дика новкъостал ду айса теоретически Iомадаь практике чIоагIде.

Боккха къонсаш лоаттабу Майрбек юкъе волча хадиьа чIахьожама группе советски торговле бекъонаш теххаерашца, нийдерхошца эзделаша боацаравина. Цар каст-каста рейдаш ю города промтоварийи продовольственни тукаиша гIолла.

Гаргакхоачаш лаьтт комсомолашиь 50 шу дуаа ди. Шоай цIей сийна цхьакка жалоба а йоацаш болх бе, нийдархой хьашташ диза кхоачашде, товарооборота план 110 процент кхоачашъе лаьрхIад Зубайраев керте лаьттача кагирхой коллектив.

С. ШАДИЕВ.

«СЕРДАЛО»
2-гIа агI. 13 январь, 1968 шу.

ВАЙ мехка мехкадьтта промышленносте эггара хьалхарчарца планированеи экономически стимулированеи керлача системагIа болх бе болабеннай «Старогрознефть» НПУ. Цу хана денз ши шу даьннад. Экономически реформа юкъейоалаярах фу беркат даьннад тха мехкадьттахошта, малагIа хувцамаш хиннад производстве?

Цу шиш шера 2,9-эза дуккхагIа даьккхад мехкадьттеи гази, тIаьхьача декхарий чотах 123,3 эзар тонн мехкадьттеи 90,3 миллион кубически метр гази хьаккхай цар.

«Старогрознефта» мехкадьтта промыслови управленена чуйоагIача йиъа а промыслай коллективана толаме кхоачашъю шоай планаш а социалистически декхараш а. ЦIулакхаш мишта дика лел болхлошен инженерно-технически болхлошен моральни материальни стимулаш чIоагIъяра оарцагIбоалараx, производственни фондай эффективность лакхъяра, пайда алсамбаккхара, производство рентабельни хилийтара а мехкадьттан гази дукхагIа реализаци яра тIаргIерта къахьегарах.

Советски Iаьдала юбилейни шера доккхий толамаш дахарах тха управлене коллективаца еррай КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-а памятни байракх. Цу дезача еагIато хьинар кхы а айдаьча мехкадьттахоша доша денназ ихе шера план хенал хьалха кхоачашъе а, хIаьта цул совгIа ши бIаь эзар тонн «Iаьрха дошуон» 150 миллион кубически метр гази лакха а.

РЕФОРМА ГIОЙЛЕ

Производство дегIайоалаяра керда кьекъаш дахара, чурча терене пайда эцара тIаберзабаьб беррига а экономически болх. Цу гIулакхо тIадерзадаь да мехкадьтта доаккхача бригадашна. Участкаша хIара денна беча балха боахача расчет елга а.

Цу леррагIе а промыслай, цехий бригадай рентабельность лакхъяра бола партийни, профсоюзни организацей, кулгалхой бехкэхкам чIоагIбу, хIана цар дукхагIа терказ тIабахийта леладу болхлойи инженерно-технически болхлойи кхетам лакхбара лецаш, материальни моральни стимулех кхетамца пайда эцара уж серцагIбоах.

«Старогрознефта» мехкадьтта промыслови управлене хьалкхийнаб шоай болх кIоаргга бокзаш бола, мишта тIакхьа гIулакх цIена кхоачашдеш бола дукха а нах бIарча коллективаш. Масала, хьалхалаттарий тугIарашка йолаш хьайоагIа мастераш И. Шулимин Т. Грива керте лаьтта бурувзтта бригадаш, мехкадьттан гази йоаха Ф. Щербакова начальник волча участка а Г. Мемуртина кулгалду бригада а коллективаш. Къахьегаша ошаре дикка йолаш болх бу мехкадьтта доаккхача оператора К. Коврижкина, лаьттан кIалхарча оборудованена ремонт еча оператора С. Гишлаева, кхы дуккхачар а.

Мехкадьттахоша хьинаре къахьегарах планированеи экономически стимулированеи керда систена юкъейихьача шиш шера плана дикка совгIа даккхьеннай къахьегаца ошаре. Цунга хьежжа лоаделнад хьадоаккхача мехкадьттагеи газагеи дIадоддар а, планал совгIа ши миллион сом совгIа пайда хиннаб «Старогрознефта» мехкадьтта промыслови управлена.

Планаш тIехкхоачашъяро а, хIаьта доккхий пайдаш дара а гера хилийтар материальни поощрени яра йоккха фонд вIашагIйолла, социально-культурни мероприятей наха чуIе цIенаш хьалдеш, хIаьта мишта производство дегIакхувлеш фондаш хье.

Экономически реформа юкъейоалайича денз мехкадьттахой алапи 13,3 процент тIаккхийттах, 52,7 процент лакххьеннай цар къахьегама ошаре.

Предприяте экономически хьахилмаш даьхача къахьегама алдие фондера ена а ца Iеш, материальни фонда чотах а премеш тел хIана шоай планаш тIехкхоачашъеча болхлошта. Нагахьа санна товарни продукци дикхареи пайдаш дареи планаш кхоачаш а ер продукцеиа реализаци ерге дика леладойя мишта премеш тел инженерно-технически болхлошта гIулакхерча нахан. ХIара бетта премеш теларах совгIа дика къахьегачарна премеш цу предприяте шера баьча балха итогашка хьежжа а. Масала, 1966 шера премешта лаьрхIа 100 эзар сом хила делар болхлошта, инженерно-технически болхлошта, гIулакхерча нахан. ДIадахача шера премеш елар 2552 сага.

Къаьстта дика болх бечарна а лоархIамегIйола производственни объекташ — трапни сепарационни установкаш, нефтепроводаш, нефтепаркаш, кхыяраш а хана хьалха эксплуатацие дIачудахарах премеш телара вIашагIъеза лаьрхIа фонд.

ЦХЬАЬККХА а да белгалдаккха дезаш. Баьча балхах шу чакхдоаллаш премеш тха тарифни ставках а доапаш сого беттах даьккхача ахчага хьежжа. Тоякалду шу саго «Старогрознефта» мехкадьтта промыслови управлене мича хана денз болх бу. Дуккхача хана денз болх беш хьавоагIача мехкадьттахочоа премеш а дукхагIа ду. Из вIалла а лац къахьегама дисциплина, кIерамален техникан къахьегам дорабарен бокъонаш телхарашта, балха тIехьабусарашта, авари ечарна.

Цудухьа шоай говзал лакхъе, къахьегама дисциплина телха ца е толамагIа йола методаш балха юкъехаьа гIерташ болх бу дукхагIа болча мехкадьттахоша. Масала, дIадахача шера квалификаци лакхъяьь 878 саго, тайп-тайпара говзалаш Iомаяьй 117 саго.

Лоаттар аьлча, планированеи экономически стимулированеи керда система юкъейоалаярах доккха беркат даьннад наччахьалкхена а къахьегамхошта а. ХIана эффективнегIа пайда эца оборудованехи механизмехи, сихагIа болх бе болайоалийт сона мишта автоматизаци, дуккхагIа кийчъе мехкадьттеи гази дуккхагIа аккхара тIаерзаяь йола геолого-технически мероприятеш.

Цунца цхьана тха управлене партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта даим йоакхе я материальни стимулаца цхьана моральни стимулировани яра. Дукха болх бу мехкадьттахой коммунистически кхетам болаш, производствах дог лазаш а из тоаяра бала кхоачаш а хьалхебара, хьалхалаттарий цIераш а цар дика гIулакхаш а массанена дIадовзийта гIерташ.

Укх шера тха йоккхача юбилейни доадерга мехка эггара дезагIа йолча мехкадьтта доаккхача Старопромысловски района 75 шу дизар. Къахьегамеи революционни ШаьхIи традицеш йолаш ба тха мехкадьттахой.

Уж традицеш кхы а дегIакхувлаш «Старогрознефта» мехкадьтта промыслови управлене коллективо беррига низ тIабохийтарга иза шера план хенал хьалха кхоачашъяра, ер шу кердача котадолацца дезара.

А. ЗУБОВ,
«Старогрознефть» НПУ къахьегама лахане отдела начальник.

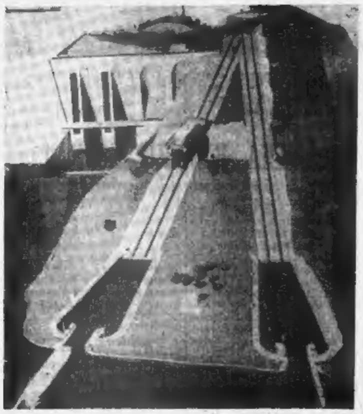

МОСКВА. СССР халкъа боахам кхергIаьнчарий Выставка хьокха отталь а ГЭС плотинах наказани плотини чакхдаха лаьрхIача Красноярски наказани судоподъемника макет.

Подъемник — шиь тайпара гидротехнически гIирс — «Ленгидропроект» яхача институто кийчъяьча [illegible]

Машинно тIарча ... [illegible] ... лаьтта цар тIа гIолла дIа-эза ухача наказан дIакхувлача наказан лаьтт из. Макета дIаахха — 90 метр, шерал 18 метр, хий 2,5 метр лоаккхий а хьана лох да согIай лаккха.

Управлене пульт механизирова болх автоматически тIехьовше лаьттабеча приборашца кийчъяь я.

И. Кулешова сурт,
ТАСС фотохроника.

СИБАРЕГIЕН МЕХКДАЬТТА ФОРДАШ

30-ча шерашкахь а академика Иван Губкина яьхад КъилбаседаСибарегIа дукха мехкадьтта а газ а да, скептикашна из харцдешехь а. Цхьабакъда, 1954 шера Колпашева яхача поселкана юххе бурув теха дьаккхача скважино хара совцадаьчар цу хьагъехьара къовсамаш: хIаьта 2870 метр кIоаргачара хьегучадьъяр «дийна» мехкадьтта. Цул алхха бIаь литр шера эвайар Малхбузен-Сибирски закалене мехкадьтта доаллаш хилара перспектива принципиальне кхыча тайпара хах бе.

Эггара хьалхагIа Томски геологашта гучадаьлар сибирски мехкадьтта. Цул тIехьагIа аьттув ца боаллаш дукха зама дIалхар. Лоаллахарча Тюменски области хьагучаьвлар йоккхий мехкадьтта долла а газ йоалла а моттигаш, хIаьта Томски области — тоахана йоаха скважинаш «сеъа» хулар.

Хувцаделар гIулакх 1963 шера августе: Александровски районе мехкадьтта кIеж техар, деннеи бийсаннеи пхи бIаь тонн дебит а йолаш. Иззамо ниа бола кIежамаш йийттар лоаллахарча скважинашкара а. Юххьанца геологашта лерхIар гучаьнна мехкдаьтта доллла Советски, Соснински, Медведевски яха моттиг хилар. Кхетта хайра уж еррига майдаш мехкадьтта доалла Iалаьнате йоккха цхьа моттиг йоагIа Запасашка диллача из юкъейоха Советски Союза мехкадьтта доаллача хьалхарча ше моттига. Потенциальни торонашка диллача Волго-Урала мехкадьтта, геза района — Туймазински ниисса лерхI из.

Томски областе хIара шера масседх цхьана корайоагIа мехкадьтта доалла а газ йоалла а моттигаш. Геологаша лерхIаш цхьа а мехкдаьтта-газ йоалла районаш: Ларь-Егански, Александровски, Васюган яха хий лоаччи моттигера яхы кхоъ: Ново-Васюгански, Средне-Васюгански, Сельгински. 1967 шера кхо бIаьи ах бIаьи тонн дебит а йолаш ниа бола мехкадьтта кIежамаш йийттай Соболински, 250 тонн дебит а йолаш — Оленье, 2550 метр кIоаргачара. ХIана областе я мехкадьтта доаллаш газ йоаллаш тхьаь кхоъ моттиг.

Хьалха мехкадьтта районашка хаддаша тIа-тIа алсамдувлийтар доалаш дола мехкадьтта. Томски областе кхыча тайпара ду: белхлой поселкаш, города йолаш, наьъкъаш деш, газобензинови заводаш хьалъю, электроэнерги тIаюг, ниа бола магистральни трубопроводаш эхь, бурув летташ дуккха а скважинаш йоах. Уж леррига баьлхаш йистедаьча мехкадьтта доаллача моттигашкара сихаьь мехкадьтта дахa доладу, доахаш дола мехкадьтта хIара шера кхоъ ийъ миллион тонн алсам а доахаш. Цу тайпарча методо торо хулийт Iалаьнате дукха средствам кхое.

Ший тайкашка летта 1840 тонн мехкадьтта а доаш дола мехкадьтта кхухьа эггара хьалхара кема Сосниниски причалера арадаьнна, Обь яхача хи тIа гIолла Омски мехкадьтта чакхлоахача заводагахьа доладеннад 1966 шера июне. Эггара хьалхара мехкадьтта даха новкъостал даьа доладаша: Iаьрха кхача хиннa кIал яха хиннад скважинаш. Болх бе аттагIа дац Iай а — СибарегIара шелалаш, дьеххаш дала дола хуа. Кхыметтел везвехоаш а каст-каста скважинаша тIа ца кхоачалуш хиннай. Юалхарбоалаш хиннаб авиаце: ниа болча вертолеташа кхувлаш хиннаб наи, кхухьаш хиннад мухьаш. СибарегIен пейзаже массаза а хьар ю нийслуш хиннад шийна ухув вертолет а лаьттаж дола бурвеай вышка сурт.

1970 шу тIаьккхача пхи миллион тоннига дIакхоачарга ухазел хIара шера дола мехкадьтта. Селла дукха мехкадьтта бараьнна дIадохьалургдац. Мехкадьтта дIаухача моттигашка йоккхий трубопроводаш йохкара доладьал. СибарегIара мехкадьтта МалхбузехьаI яха ца Iеш, Малхбоалехьа а ухарга.

Малхбузехьарча СибарегIен къилбехьа гучадьяьй запасашка диллача шоаш моргаш кхы йоаца газ йоалла моттигаш: Мыльджински, Северо-Васюгански, Усть-Сельгински яраш. Дениеи бийсаннеи миллион кубически метр гаоьга газ тех дукхача скважинаша. Тоххамаш доаш лаьтт нарагIйолча Мыльджино — Томск — Новосибирск — Кемерово — Караганда газопровода трассе. Трасса йоахал — ийс бIаьь шовзткъа километр. Хьалхара аргIа болх бе йолалургьа 1970 шу тIаккхачаш. Цу чу гIолла ши миллиард кубически метр газ ухийтаргьа шера керте. Газопровода проектни низ пхоаша дукхагIа ба. Цо торо хулийтаргьа СибарегIен иттаж городашта болхлой поселкашта газификаци е, масала, Кузбассе чони болата дахар дикка алсамдаьккха, ши миллион сомгIа бола вахе хула дика кIор кхоабе.

Сихьъаь хьалъеш лаьтт Томски мехкадьттахой столица — город Стрежевой, цига хIаьнзалехьа а пхи эзар саг вих. Оттеш лаьтт ткъаьи итт эзар саг вахаргволча шIеной комплекса проект.

Александр ПЕРЧИК,
экономически Iилмий кандидат.
(АПН).

ДУНЕН ТIА ЭГТАРА ЧIОАГIАГIА ЙОЛА ХIАМА ХЬАЯЬЙ

Эггара тIех йолча чIоагIалга — Iилмо хила тарлуш лаьрхIача лаьттал тIарча хIамай чIоагIала бухара дIаккальчал. Советски физикаша хьаяьй цена хIара квадратни сантиметрга цIаккхь а ца хиина тIаточаш — 230 тонн лоалуш йола материал. Дуккхашкха хьахиннад боккъало а баьккха тайп-тайпара лоза вольфрамча кристалл, из хIамарча хааруча техникана доааача хьаштлоача металлаза гIаллайча а эттэзза чIоагIагIа да.

ХIана пайда ниббеча лаьрххIа долча дикагIча болатий чIоагIал квадратни сантиметро 30 тоннал тIех лоацез лоалш а. Металлически конструкцешкарча (масала, машиналъкъа тIаьшкарча) металла чIоагIал — квадратни сантиметро йиъ тонн гаргга лоаш а. Из 50-эза лаккхьяр — из да нахалина конструкцие лоалз кIезиггоар.

ТIехчIоагIа материал хьа Р. Гарбера кулгал а леш харьковски физикаша.

30 совгIа шу хьалха хайнадар физикашта - теоретикашта цхьайолча материалий чIоагIал гаьнна дакхье йиш йолга. Зерригача дунен тIарча экспериментаторашна хIана хургдолаш фантазш лаьрхIар цунах. Теоретикий прогнозах ца темара бахьан дар из экспериментал гаьнна тIехьйолаш хилар. ХIаьта дукххача физикашна лархIа а лаьрхIар: расчеташка гIалат дола хила мег аьнна. Вошестваа идеально цIена кристаллаш хьае еш. ТIаккха эггара тIех йолча чIоагIалга кхоачарга ний, яхаш, алхха цхьа академик А. Ф. Иоффе мара хиррахьайий-хьаьгI.

«Сона хет, — аьннад профессора Гарбера, — чIоагIача хIамай хила йиш йолча эггара йоккхагIча чIоагIала доалошта ухоаш дIакхорчад, аьнна. Кристаллаш — лаьттан тIара эггара чIоагIагIа йола хIамаш ма яий. ЧоцкагIе а ма хайнадий эггара чIоагIагIъярах тхь тайпара бола кристаллаш йолга, уж хьаеш ма бий дукхача меткашкара специалисташ. Цу кристаллех «векаш» ола. ХIандалца хьайолча хиш тьалача эггара йиткьагIча, тхь тайпара йолча кристаллий сочаьт сантиметра итт эзар дахкъах ший дакъала хиннай. 1956 шера дIахдалар немецки физикаша аьккха хьадаьча цу тайпарча тхьово йиь грамм гаргга дола доаза лайна хилара алхха цхьа ниисденна хIама, из да квадратни сантиметро 143 тонн лоалз лоаш хилар морг. Металлий кристаллашна меда аьча ийх дукхача эксперименташа хьахьийкхарш цу опытагIарчул гаьнна чудахьара чIоагIалаш хилар».

Журнал «Наука и жизнь»

ЗАПОЛЯРЬЕРА САНАТОРИЙ

Гольстрима кIеж бахьан дезаш нах ца беш лаьттача Кольски аллима Варламови губана йистера массала шу хьалхагIа дарбан хетта корабаьй. Гидрогеологически экспедицена из корабаьа ревматизм, радикулит, кхы тайпана нерани лазараш долча наха чIоагIа дарбана йолча органически органически йоацачеи кислотай комплексах лаьттам. Царех пайда эц «Мурмаши» яхача грязелечебнице. Из Мурманскера гонна йоацаш, къилбаседара шорагIа 69-ча градусе а Советски Советски цу дарбан заведенешта юкъе эггара къилбаседемгахьа уллаш а я.

Заполярьерча чIаьирий доахарий а из санаторий-профилакторий.

Михаил ПОПОВ,
АПН корреспондент.

[redacted]. Iилмо-доацерча лаьттай зона ... районий кюрта болхаш Iилма-талхама институте йолча цхьа тIерагIа опытни ... пхьегIа кулгалхо Социалистически Къахьегама Турпал В. Е. Писарев укх шера чакхбаьккха аьнна [redacted] СибарегIен районашта лаьрхIача кIаш-рожа гибридна хьуаньэш лакхбара хетаб ... Юрш-гибрида керда сорт белгалдоал шелала дукхьала оттануш хиларца дьнна ца Iеш, хьуаньэш лакха хиларца а (цхьа килограмм бу тоссача лаьттаро чубаьлла хьуаньэш 50 килограмма кхачо).

Из гибрид оаьзр дукха укх шера институте боаккха участокашка дIадийнай.

СУРТА ТIА: керда кIаш хьалхаьна воала В. Е. Писарев.

И. Кулешова сурт,
ТАСС фотохроника.

Редакционни почтацара

ІАЬСИЙ КХЕДУ ГОВЗАНЧ

БIарг сийрда боал Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхоза шурий-товарни фермай цIена корпусаш а цу корпусашкара механизмаш а бIаргайча. Цхьабакъда, кхы а чIоагIагIа тоам хул дега цу колхоза члений гIулаккаш дайзача. Ферма учетчикала Ахмадов Абусупьяница царгIатача Iаьсий хаттача кхий чу гIолла хьалдоагIа тхо. Дехьа а сехьа а лукха ха йоаццаш кIир теха клеткаш е. Цу клеткашка латт Iаьсий кIал декъа кIалхьарпар а долаш.

Ахмадовас йовзийт сона Iаьсий леладер Досиева Руми. СабаргIа, ше хоастае ца гIерташ дуви шийх балхох къонача кхалсаго.

Масселк шу хьалха зIамига Iаьсий леладе хьожайир из. Уж зIамига хьайбаш бIаргадайча еха хьайзар Руми.

— Фу дерга аз шоана? — мух чу а хьекхаш во ма вий шо латта моттиг, — яхаш уйла йора цо.

— Фу даьл хьона? Тахан мара Iаьсий бIаргадайнадац хьона? — аьлар цхьан лоарха бегйоахаш саина.

— Дайнад. Бакъда, шийх гIулакка хьачуена уж бIаргадоллеген цу дерригаца Iула хIара денна гIулакх лоаттаделгеи цаI дац. ХIаьта Iаьсий лаьохIа хержача саина дегIа еаала хар.

ХIана из ха дагаедача елалу Руми, бакъда цу хана-м цхьадола хIамий дукхьал лаьчча наггахъа бIаргех хий лекхаш а ха йоагIар.

Ишттта хIидохаш хIама на элшаш 1100 халонех къаллива дола деннош.

— Дукха хул балха юкъе вIаший тара дола деноаш, хIаьта а сона сагота-м хетац. Iомаейналга хургда-кх из... Из йоашаш кхы бола болх мишта берга а хай сай «берана» цIаккайса. СалоIача зийдахьа а, цIагIара гIулакхаш деш йоалле а са уйла даим ферме хул: мишта даьхьогI уж?

Каст-каста хулар Iаьсий цамоган. Из хана Руми зийдахьы буса фермера клатар. хIарачена вIеажъийкха шура мелайора «Зорька» цамогаш хиннача хана. Цхьаина сага хоргIаш деш латтача Iасилга хорта карабилла, бIаргах хий Iо а ухаш Руми вигIадга. Хьаина кон на сево дерзалир: моллаш бир Руме нальла бар саина болча безамо. Бакъда, «Зорька» хийелар.

Ишттта шийх болх безар доккха хразгIа.

Хорза шу хьахиннача хана бIарччача шера баьча тIаькъалга юхатьойг. Из де бокъо йоалаш я Руми Досиева. Кхо бутт баьица 150 Iасиат да хIана цо лелааде-раш. Шийх группера цIеаьккха Iаса къастийтадаш цо. ДайгIачул совгIа да цаина дийнахьи буск тIаккета довал а.

Кхо шу хьалле шийх фу ле дезаш на кхош, мелагIча оагIорахьара Iасилга юхе ях еза цахошш хиина кхалсаг яц тахана Руминна. Шея-шаина шийх цIагIа фу яш кхош саина дика бола цуина шийх болх Iаьсашта мишта гIулакх де деза кхош ферма нана а яз хIана.

В. РАСТОВЦЕВ.

ІОМА А ЛУ КИЙЧО А Ю

ДIадахача шерара хьувкъаш чуийца а бадлехьа болабелар тха управленена чудеагIача боахамий агрономаш къахьегамхой агрохимически дешар вIашгIтIехьдаккхара деша уйла е. Шийх хаппахьа кийчийр специалисташа дешара программаш, плакаташ, расписанеш, белгадир цу гIулакха эшаш дола учебникаш. Цар дика кхетадора, кхаш леладераш та ткъамка, хьажкIаш, генараш, шекара свекла кхьйола культураш кхеераша хьалхалаттарий методеш прогрессивни кIа на йовзийтача хьувкъам дика хургболаца.

ХIаьа района кхаш леладераш юртбоахама культураш кхее Iомадуш а бIаьсташ балхашта кийча е а ба. Хишдеккарий курсашка дешаш ва хIана тайп-тайпарча боахамашкара 130 саг. 250 сагшекара свекла, тхьамка, баьлаланаш, соний бешамаш лелае Iемануш ба. Курсашта кулгалдеш а тIьехеш а ба юртбоахама специалисташ — агрономаш, гидротехникаш.

Агрохимически дешар эггара дикагIа отталаьд «Автуринский», «Шалинский» совхозашка. Теоретически дешар массаза а практически балхаца дува цу боахамашка. Занятешка хьацаьл ду производстве хьалхалаттараш. Пар дуви шоай опытах, балха юкъе нийсденнача кхоачамбоацарах, техк кхоачамбоацараш дIадахара наькъаш. Дешара курсаш чакхйоаллашехьа а тайп-тайпара культураш кхею механизированни звеньяш вIашагIйоаж цар. Курсашка практически занятеш хул — хIара звенона хIахьожадьча лаьтта удобренеш тувс. Ишттта, «Шалинский» совхоза шоллагIча отделене управляющи П. Магомадова ше ю уж занятеш. Отделене вIашагIъехкача звеньяй членаша хIара гектара тIа итт тонн кхо, пхи центнер суперфосфат, цхьа центнер калийни тух кхоачийтаж удобренеш тесс, ю. Магомадова тIаIхожам а лоаттабеш.

Дукха ба отделене шоай гIулакх дика довзаш бола шекара свекла кхеераш. Царна юкъе ва хIанзале шийх звено лелаеча лаьтта органически, минеральни удобренеш тайса ваьнна Усмаев Мухьмад. Каст-каста кьамаьлаж ду цо занятешка шийх опыт дIайоваййташ. Цунна хетачох, геттара шийсе за Iай удобренеш тайса кхаш 17 — 20 сантиметр кIоарга бол да боахма дхар.

— Тха лаьтташ деза, лоабат дукха боаллаш да. хIаьта ахнара хьесане цунна обработка йича чIоагIа тай лаьтта, хIаьта 17—20 сантиметр кIоаргал а йолаш лаьтта цамца е даькхха цу тIа дIайийна культураш дика хьувкъ. ТIаие аьлча, лаьттанцана тIеадал сиха дIаелаш. — йоах Мухьамада.

Дика вIаштIехьдаьккхад кхаш леладерий дешар «Южный» совхозе а. Совхоза директор М. Ильин ше а ва опыт йоккха йола агроном. Каст-каста цо ю цо курсашка хоаш багIарашца занятеш. М. Ильина лекхеш ел соний бешамаита гIулакх мишта де деза дувцаш, шекара свекла хьувгъаеча къахьегам мишта вIаштIехьбаккха беза хьехаш. Белгалде деза района кхыча боахамашта юкъе эггара хьалха звеньяй методах шекара свекла кхее уж болабелла хилар. Хьалха индивидуальни хьесапе кхейора из культура. Царна гучадаьлар звеньяй методах болх беш хилча техникаи бизза найда эца йиш хилар. къахьегама овсарле лакхлуш хилар. Цiаьхха нийсденна гIулакх дац цу совхоза кхаш леладераша юртбоахама культураш дика кхеерех диллача районе хьалхара моттиг лаьцаш хилар.

...ВIалла а вукъа ха хилац «Шалинский» совхоза гидротехник болча Горбатенко Марией. Хаддаза бол беш хул из курсашка дена багIача поливальщикашца. Цо а занятеш найдане а ладувгIа дег доагIаш а хул. Бихха найда эц цо гейтара пособех, теоретически знанеш чIоагIьаьчух тIехьагIа кхашка практически занятеш ю, дIа-яха дагабуа шоай опытах даьда.

Марияс Iамадеш 30 саг ва хIана. Дешаш бар аьнна юкъагIадитаи цар кхаьккара балхаш — хIанзале цIендаь даьнад, дерригa каналаш, денна 30 гектара тIа хий декхаргдолаш кийчву хIара дешархо, цхьан дешапа аьача, кийчо аьй кхашка чуголийташ хий диллара.

Дале а, цхьанцадолча боахамашка дерттIа терхаш тIабакхйташ дешара. «Джалка» совхоза ерригача отделенешка дешна болабеннабац хIана а тIехь тхьамка, шекара свекла кхеераш, поливальщикаш. Цхьабакъда, цу боахане дукха кхаш леладераш бе опыт хьаэца йиш йолаш. Масала, Социалистически Къахьегама Турпал, СССР-а Лакхехьарча Совета депутат йола Мусаиева Тамара, дIадахача шера а дика хьувкъаьйр цо шекара свекла — хIара гектара тIара 550 центнер. Ца саина болчар кхы а дукха цIераш яха йиш я.

Дика опыт Iоаль бе дIадахача шера хIара гектара тIара 18 центнер тхьамка чуйина Куйбышева цIерагIча колхоза кхаш леладераш Х. Цагараев, И. Итаева. бакъда курсаш хIане а вIашагIехкаш.

Кхы дехьа дий цIе цу йохийташ хьалхалатта опыт, йакха наьагIнаьнараш Iомедара дешар дIаледаде деза массадолча боахамашка.

И. ПУГАЧЕВ,
Шалин районе юртбоахамо производственно управлене агроном.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ БОЛЧА

Миччa хана а массанахьа а безаме тIаэц юртбоахама къахьегамхоша шоайнга хьоашалгIа баьхка культура болхлой. Уж боагIа къахьегамхошта сакъердаш бе, цар самукъадаккха. Ка дика вIаштIехьдоай Шелковской районни культура Шен агитбригада.

Каст-каста хул агитбригада членаш къахьегамхоша болх беччa дIа а бахе царна концерташ уттадеш, тайп-тайпарча темех лекцеш еш, беседаш еш, къахьегама листокаш арахецаш. Ишттта дукха ха йоацаш С. Кирова, В. И. Ленина цIерагIча колхозий отгонни даьгIенашка хьайбаш леладераш болча бахе хилар агитбригада никалаш. Цига цар шоаш лаьхкхана хана дах кинофильм хьеккар, къахьегама шин листок арахийцар, цига вIашагIъеллар дIа-хьа ухa книжни передвижка, агитбригада юкъейоагIача автоклубо художествени самодеятельноста концерташ оттадир. Дувен халкъашта юкъерча хьалий хьакъехьа шоашка шел даьча хаттарашта нийсса жоп луш беседаш йир. ишттта кх. дI.

Геттара раьза хилар «Червленски» яхача, Коминтерна цIерагIча колхозий доаркаш укх денношка шоайга хьалхашка агитбригада самодеятельни артисташа оттадаьча концерташта. Массане а боккхача безамца тIалийцар самодеятельни артисташа Гаврикова Верас, Нырькова Любас аь кубинецни татарецни халхараш, солистка Маркитанова Татьянас даьха иллеш.

В. УМРИХИН,
автоклуба заведующий.

Из дIабоабелча тIема дена чакхбаллалца Дай-мехка тIем тIа хинна ва вай мехкахо запаса воккхагIа волл техник-лейтенант Раимов Алексей Ильич. МовстатIехьох майра латарах денна дукха пачхьалкхен совгIаташ да цун. Царна юкъе я тIом дIабодабенача хьалхарча деношка бехктохкаме задани кхоачашьярах сина Цiеча Байракха орден а.

ТIом чакхбаьннача тIехьагIа дегIа тIа тIема лараш яле а царна волаш ше ваьхача Грозне цIаьоагIа из.

ХIанз коммунист Александр Ильич литейно-механически заводе электросварщик ва. Цкха хьонхам телаш къахьег ветерана производстве а. Денна заданеш 200—210 процент кхоачашъю цо.

Дукхавеза Александр Ильич завода коллективана, сий ду. Укх масседа шера цеховн комитета председателалла херж из. Ишттта каста хургйолча областной партийни конференце делегаталла хержав коммунист Александр Ильич Раимов.

Сурта тIа: Александр Ильич Раимов. **Ю. Панкин сурт.**

Доазол дехьара

ЮСИА КЪАЙЛАГIАРА КОНТРАКТ

Цхьа кIеззига ха хьалхагIа тоьал дукха къувса дийзаc са къонача америкацашца Лидс яхача городе цхьан къаьнагIчарех йолча английски университетера аспиранташа. Оаха къийсар Вьетнамерча США агрессе хьакъехьара, США гервашнарча визаша дунен халкъашта юкъерча бокъон элементарни нормаш телхара хьакъехьара дош дар. Шоаш кхийлача бахьанашка къонача американцашта хьалхадаьхар «Фредерик А. Прэгер» яхача частни издательства арахийна «Почему Вьетнам» яха книжка дар. Из книжка — издателашта хетачох, американцаш Вьетнаме чугIортар, гучох, бехказа доашха дезаш дола тайп-тайпарча бахьанийн масалийн гулдаш. Цу тIа йоалаь а кхыметтел Вьетнаме американски бIуваш лоаттаде деза яхаш болча кхакга дахча хаттарий результаташ а.

Цига тхо вIашагIкхетар дагадола дийцар американски информационни агентства (ЮСИА) книжно — издательски гIулакхий хьакъехьара тоам пресса тIа эрабаьннача тIехьагIа.

МадагIа майн долаш я агентства издательски гIулакхий программа? Цунах бокъонца ше нидарра дийцар ЮСИА чиновника Рид Харриса американски конгрессе ше къамаьл деча хана:

«Цу программо вайна торо лу вай хьалехаоашка хьежача кадаь книжкаш, ишттта из хилча цIаккха а кепатеха арадаргдоацаш дола книжкаш — къаьстта а антикоммунистически книжкаш дахьараш — рынке дахийта. Цу программага хьежжа вай тIахьожам лоаттабу книжка чудоацамаи хеннаи — автора болх дIабодабаьча хена дена бокъонца редактура а яь чакхдаллалца йоача хинна. «Харриса, аьлча, хоам бахаш программа хьахьожадаьча ахчах частни издателашта кхаш теларап автораш, нагахь саина гIулакх дертIа хилча, издательствашкара ийе еаш йола «гонорар» телафаш найда эцаш хилараь. Ишттта «кхычарех тийша хIама доацаш» оалача маIанах яздаь книжка юкъатоха раьза хиниар аьнна, ийна ийшана издательство хIана доаш: практически цу тайпарча книжкай ерригa тираж ЮСИА-с хIаьш США а цул дозолел арахьа а дIалоложадара.

Теркалде мегаргдоаш да укх тайпара цхьаькта гIулакх а. Контрактана йуйт издеш болча книжка автоpo декхар тIаэц укх контракта чудоацам а контракт оттаьь долча книжка тематикаца правительственни организацешка гIулакх доагIаш хилара факт а шедIагучайбалийтаргдац аз дьяна.

Цу тайпарча книжкаех цаI да «Почему Вьетнам» яхар. Цун автора, 2500 доллар а лаьхе белгаьльча издательствана кхаь хьесапе 5750 доллар а деннад ЮСИА-с.

ДукхагIа болча американцашта йовзаш йий ВIашагIкхийттача Штаташка бахе вах туьлабе лаьрхIа ЮСИА-с лелаю цетарло. Из хоам тIашлашвб Лидсе хиннача къонача американцашта? Бевзагача американски дезалий цIенай тархеш тIа латта цу тайпара книжкаш, мелла уж «кхычарех тийша хIама доацача» автораша форманна яздаь а хIаьта малерра аьлча «бIехача пропаганда» хьахинна сом бола а книжкаш, муггIарера вах Iехабе арахийна книжкаш?

А. УГЛОВ,
АПН соб. корр.

Лондон, январь.
(Телефонаца).

Аьттув боацаш хинна операци

НЬЮ-ЙОРК, 11 январь. (ТАСС). 57 шу даьнна американец Луис Блек вейнар сехьан шийна кхы дег чуоттадаьчуа тIехьагIа 10 сахьат даьннача гIолла. Кхы дог чуоттадеш хирурга Адриан Кантровитса аь шоллагIа операци я из. Соахка 6-ча декабре цо из даьннача бера дог оттадьйр цо цхьан ахи кIира даьннача кIаьнка. Операци аьчуа тIехьагIа вордI сахьат доадлашехьа а кIаьнк веннаь.

ДЕРРИГА БОАХАМАШ — хьалхалаттарий боарамга!

Пачхалетка кхоалагIча шерах даьтта леладара лакхача культура шу кийа деза — иштта лаьрхIа Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама хьахьегамхоша. Цо цогга йиш хулийтаргья дIайийна культураш дика хьувкъае, ялат дукхагIа лаккха, кхыча культурай хьувкъамаш лакхагIа хулийтаргта Iалашде — юртбоахама производства деррига доагIош, цар дIа кхе хьайбаш леладер а тIехьа лаккхара хола хьалаш хьаде.

Колхозашкеи совхозашкеи торонаш а резерваш а хилара хьакъехьа тешал ду пятилетка шоллагIча шера итогаша. Лаьтта леладара культура лакхьалара, балха тIарча энтузиазмо, Октябра 50 шу дизара баха маьбоагIа ваккъбахача тIертаро вай республика ялат кхедераш торо хилийтар дика хьувкъам чуэа. Цар доил деннадар. Даьхен амбарашка 25 эзар тонн ялат чутаса, хIаьта из сийлена кхоачам а дар: пачхалкхен ялат кийчдеча пункташка дIаэзар кланал совгIа ялатий 44 эзар тонн.

Юбилейни шера декхараш кхоачашдьа хьайбаш леладераша а. кхыйоза продукци йоккхара хьакъехьа а. ТIаккайча декхараш тIа дIадаьлар 1967 шу чакхдалалехьа пачхалкхенга планал совгIа 1000 тоннал кIезигагIа доацаш дулх, 5000 тонн шура, 1,5 миллион фуъ, 550 центнер тха дохкийта. Хьайбаш леладеча фермашка кланал совгIа йола продукци дукхагIа дIаеннай: дулха 1302 тонн, шурий 5166 тонн, 3.688 эзар фуъ, тхан 4754 центнер.

Цу цифраша тешал ду лаьтта леладерашеи хьайбаш леладерашеи шоай аьз из кхобеш къахьегар. Пятилеткa хьалхарча шерарча шоллагIча шера гаьмна дукхагIа юртбоахама продукци ехкай цар мехка. Ишттта, масала, ялат кийчдара объем 21 процент дегIвенай. Цхьабакъда, кхы а чоалханегIа дола декхараш кхоачашде дезаш да пятилетка кхоалагIча шера. Цулуххьа геттара бенниха доаххIане да бокъонца массе а оагIора шоай балха итогий дуъ тIа баьдэ. ГIалаташи гулдадалийтараш теркалделга, пайда эцанза йола резерваш гуча а яьа, юкъарча гIулакха эшашка йохийтадга.

Дерригa боахамаш хьалхалаттарий боарамга кхачар — юрта боахаи дIаьхо дегIаккхулара лоаркIамерча резервах цаI я.

ДIадахача шера тIакийнача декхараш тIа белгалдаьккхад къаьст-къаьстача хIара колхозо, хIара совхозо камаьхала а юкъаш болх белгта Iалашдавза дарг ца хилар. Цу декхарех, халахете а, дIакъдалха доаркIдавза да.

ТIехьабусараш хила йиш яц. Цхьабакъда, шера итогаша тешал ду уж хIанз а болаш хилара. ХIаьта уж кIезига а бац.

Тахан оала цIераш йоах кхайн фермийн къахьегамхой оарцагIа ца боахабеннача, царна тIаийкаь декхараш кхоачашдара дола хьалаш ца хилийтача боахамий кулгалхой. Цул а согIа да пачхалкхен планаш ца кхоачашъяхза йиса хилар.

Вай дохнах ду Дагъестана республика планал дикка совгIа ялат денна хиларах, цхьабакъда, цул аз ахы а дукхагIа хьаэа йиш яр — ахьайтта совхозой колхозой план кхоачашъяцу, дикка дIадаланза дисад дулха ялат. ХIаьта тIаьна, доаллаха, ужжа морча хьалашка боахамашта боккъала а бешаза хIамаш карагIдийнад!

Халахетанза доаций Сунженски районa — боахъала а башха хьувкъам кхе а бал, ялат кийчдара план цхьан ахазел гаргга тIехкхоачашъеча цхьа боахамга дийх делае пачхалкхенна юбилейни байракхаш дIаеннача районa — XX партсъезда цIерагIа йола колхоз тIехьабосарашта юкъе хилча!

Наьсарен районa кхоавкхе а совхоз тIехьабосар я. ХIаьта бIарчча хьайбанча районa а — республике дикха цу наькъа — кхоачашъяьнаш даьнабац эзараш тоннаш ялат мехка дIадаланза дитад.

Кхы а дукхагIа да вай хьайбай продукци кийчъяра хьаккъехьа тIехьадуса боахамаш. Йитта колхозой совхозой дика дукха шура мехка дIаяланза йитай. Царех я Грозненски шурий совхоз, шура, дулх, фуаш дIадаларе план кхоачашъяьнац «Староюртовский» совхозо. Уккхаза во боацаш хьувкъам кхеbаьбар, доакъарий база чIоагIъе, хьайбай продуктивность лакхъе торо яр. Сенца дашха йоаш я ферман тIехьайиcар?

Мела организаторски болх, тIахьожам ца хилар, эпизоматиe йоашаш хилар, хIаьта нагъаза йоакхо ца хилар — уж да-кх дукхача моттигашка хьайбай продукци декхара а кийчъяра а объем лохьлара бахьанаш. Уж да-кх Шалин районa «Джалка» яха совхоз шурен фуаш кийчдара планах лоаркIа ца ера бахьанаш, «Шалинский» «Автуринский» совхозаш а тIехьайиcай. Царте районa производственни управлене кулгалхошна уйла е еза цун.

Республика декхарийла я 1968 шера 500 эзар тоннал кIезигагIа доацаш ялат даакха, лаьтта леладарца йоаха а хьайбай а продукци мехка дукхагIа яла. ТIакийна декхараш лаькха а бехктохкаме а да. Уж кхоачашдар дукха хьалхалаттарий опыт дерригача боахамашка дIакхачийта еза, Iалашде дика дерригача боахамашка, ерригача фермашка чуйдина йола бакъ — тIехьабусараш хила йиш яц!

ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ЮРТА БОАХАМА ПРОДУКЦЕ КЪАЬСТ-КЪАЬСТА ТАЙПАЙ ДОХКАРА 1967 ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШ ЦА ЯЬ КОЛХОЗАШИ СОВХОЗАШИ.

(проценташца лоаркIам)

	Совхозий директорош, колхозий председательш	Парт. организацей секретарш	[illegible]	[illegible]	Шура	Фуаш	Тха
СОВХОЗАШ:							
«Самашкинский»	Дышнеев С. В.	Дадаев И. Д.	84	—	—	—	—
[illegible]	Медов С-М. А.	Галаев Ю. С.	—	—	[illegible]	—	—
№ 1 бола шурий	Сметкин Н. М.	Рыжих М. Т.	[illegible]	—	—	—	—
№ 2 бола соний-белладарий	Маликов А. А.	Осовский А. [illegible]	81	—	[illegible]	—	—
«Староюртовский»	Шатаев Ш. М.	Смирнов [illegible]	—	[illegible]	97	96	—
Грозненский шурий	Шаге Д. П.	Грушецкий [illegible]	—	—	[illegible]	—	—
«Аргунский»	Тамакин Я. З.	Истамулов Г.	—	—	[illegible]	—	—
«Степной»	Воробьев А. М.	Абузаров Ю. [illegible]	70	—	—	—	—
«Дружба»	Кулаков А. С.	Мунаев В. М.	—	[illegible]	—	—	—
«Ингушский»	Гетогазов А. О.	Гуноев М. Х.	—	—	—	—	[illegible]
«Минеральный»	Магомаев А. М.	Султанов А.-Х. А.	—	[illegible]	—	—	[illegible]
«Наурский»	Гадаев А. [illegible]	Тумгоев С. С.	[illegible]	—	—	—	—
«Октябрь 40 шу»	Арапиев Э.-Г. В.	Терлоев У. Б.	[illegible]	—	87	—	[illegible]
«Знаменский»	Мальсагов М. Я.	Арчаков Х. К.	81	—	[illegible]	—	—
«Горец»	Янаев Б. И.	Никаев Б.-А. М.	—	—	—	94	—
«Джалка»	Межидов Г. [illegible]	Присханов Р. А. (хьалхе секретарь)	[illegible]	—	[illegible]	72	—
«Автуринский»	Атаев С.-А. А.	Манаев А. С.	[illegible]	—	[illegible]	—	—
«Шалинский»	Шахбиев Х. У.	Дангоев М.-В.	—	73	[illegible]	—	—
«Шелковский»	Суворов И. И.	Душнев А. Д.	—	—	—	—	[illegible]
КОЛХОЗАШ:							
Ведено р-на Ленина цIерагIа бола	Байтурков В.	Идаев С.	—	—	—	—	61
Ведено р-на Орджоникидзе цIерагIа бола	Хусаинов А.	Дж[illegible] М.	—	—	—	—	[illegible]
Ведено р-на XXII партсъезда цIерагIа бола	Баширов С. А.	[illegible] Ш.	—	—	—	—	70
Ведено р-на Кирова цIерагIа бола	Мусаев З. А.	[illegible] У. М.	—	—	—	—	[illegible]
Грозненски р-на 1-ва Май цIерагIа бола	Выходный В. С.	Заречный Н. В.	—	78	—	[illegible]	[illegible]
Грозненски р-на «Советская Россия» иза	Абдусаламов Ш. А.	Эзаев Д. Э.	—	—	87	—	90
Ножай-Юрта р-на «Заветы Ильича» иза	Татаев Л. А.	Саидханов В. А.	—	90,5	—	—	—
Ножай-Юрта р-на Гагарина цIерагIа бола	Халимматов А. Г.	Хидразов Н. Э.	—	—	—	—	[illegible]
Ножай-Юрта р-на Калинина цIерагIа бола	Межидов А. М.	Цормаев М. А.	—	—	—	—	4
Ножай-Юрта р-на Ленина цIерагIа бола	Чунчуров Ш. А.	Сайдархаев М.	—	—	—	—	48
Ножай-Юрта р-на А. [illegible]ринова цIерагIа бола	Капиев Д. К.	Абдулманов Ю. А.	—	—	[illegible]	—	8
Советски р-на «Новая жизнь» иза	Мусаев Я. И. (хьалхе председ.).	Мамадов А.	—	85	—	—	—
Советски р-на Кирова цIерагIа бола	Мимбулатов А. А.-М.	Шуганиов М. А.	—	90,1	—	—	47
Советски р-на Ленина цIерагIа бола	Баидаев А. М.	Халисов Д.	—	—	97	—	—
Советски р-на XX партсъезда цIерагIа бола	Мусостов З. М.	Узуев Э. Я.	—	—	91	—	91
Советски р-на Орджоникидзе цIерагIа бола	Ахмадов Ш. А.	Муравов С. С.	—	—	—	—	70
Сунженски р-на XX партсъезда цIерагIа бола	Бутаев И. К.	Ильясов М. И.	91	—	—	—	—
Сунженски р-на «Заветы Ильича» иза	Фаргиев С. М.	Оздоев А. Ю.	48	—	—	94	—
Сунженски р-на «Путь к коммунизму» иза	Кочиров Д. Г.	Денисов А. Н.	—	—	90	—	—
Сунженски р-на «Восход» иза	Фаргаули С. Д.	Чекиев З. М.	—	—	—	—	25
Сунженски р-на Орджоникидзе цIерагIа бола	Шадиев С. М.	Фаргиев Ш. М.	—	—	—	—	78
Шелковской р-на Ленина цIерагIа бола	Горейнова З. Н.	Бектемиров Ю. А.	—	—	—	—	92

КЪОВСАМ ЛОАТТАБУ ВЬЕТНАМ ХЬАЛЛОАЦАШ

РИМ. Укх деношка Римерча цхьан доноиски дуате хилае Итальянски компаннте. Римски Федерацие кулгалхой. Уж цига баьхкаб Вьетнаме американцашта бомбаш чуеттарах човнаш хиньяраша дIахьайта шоай цIий дала. Довосий болаш шерра баьржаб Риме а Италерча кхыча городжашка а. БIаьш болча эмигранша хIанзале шоай цIий деннад човнаш хиначa вьетнамски патриоташта.

ДЕЛИ. Делийски университетерча 600 совгIча преподавателa хоадамболаш белхе дие Вьетнаме США-с леладу агрессиеи гIулакхаш. Цаа кулгаш нахаьча заявлене тIа хьакхайкаду туопалча вьетнамски халкъаца шоай солидарность хилар. дIадех Къилбаседен Вьетнама американцашна чуетта бомбаш сов чехкеe дувцалга йоацаш сопавага.

БУДАПЕШТ. «Къоагаш мехкарийр» — иштта цIи йолаш да демократически кагнахой Деррига дуьненан Федерацешна американски коммерчески йоацача документальни фильмий корпорацие никала Патрик от Доннела совгIата деяна фильм. Картино дувц Америка ВIашагIкхийттача Штаташка баьржача. Вьетнамерча тIема духьдарча протеста шерача боламах. Укх шера ноябрь бетта Лейпциге хиннача документальни фильмий дуьен халкъашта юкъерча фестивале ВФДМ премни еннай цунна.

ВФДМ никалаша ТАСС корреспондентага баьча хоамах. «Къоагаш мехкарийр» яха фильм укх шера июль — август беттaшка Софе хургйолча кагирхойи студентийи дуьненаьа фестивале хьонхаргдолаш да.

НЬЮ-ЙОРК. Вьетнамерча машаре тIехьара демонстрацешн яха комитето чIоагIа харцахьа лаьохIар США правительство Вьетнамерча зуламерча тIема духьала баршта тIаккхуврга.

Вьетнамера агресси совцалга дIа а дехаш, комитето белгалдаьккхад: «Агрессиеи тIема политика лелаеча правительства кхачор тIехьа даргдац вай».

ВАШИНГТОН. 15 январе США конгресса вогIанира сесси хьелаьча дийнахьа укхаза е лаьохIа хинна вотиоции демонстрацев йийкхай полиae. Американски аккланахьа духьалча организацеша дIаьохIад Вьетнаме лоаттабеча тIема шоаш раьза да хилар цу дийнахьа Капитолийски гувна шие дIагойта а на еоцабелгеи дерригa американски бIаьнаш цу мехкара сов чехкa воалоадиттеи конгресса членашкара хьадеха а.

(ТАСС).

«СЕРВЕЙОР-7» — СИГАЛА

НЬЮ-ЙОРК, 10 январь. (ТАСС). Бетта тIа кIаьдда Iохайначa «Сервейор-7» яхача американски космически аппарато хьалхарча 8 сахьата йаьттаи тIа Iочуделлад Бетта тIехен 1.225 сурт.

Пасаденера (штат Калифорни) деча хоамех, ракетни двигателий лабораторерча специалисташа хьакхайкадир, «Сервейор-7» яха аппарат Бетта тIехен тIарча лоамаш дагIача районе Iохайна хилар. «Сервейора» тайпах йола аппараташ хьалхагIа наьрча моттигашка Iохайна хиннаде а.

ШОАТТАДЕН ОАГІУВ

СалоІача сахьата

МИШТА ДІАДОЛАДЕННАД КАЛЕНДАРАШ

Календарь дуьцача хана из цхьа коза кийчъдь къьхата лист е кхьметтал біарчча книжка а долаш санна хет. ХІьата шоана мишта хет кхо біа шу дьхиича дийна хенах... да календарь. Из бергагурга шоана Пермски краеведчески музее. ХІинзарча календарел кьалкагІа хьанина из сай дола хьоана массехк біа шу хьалкагІа шарра дьхина юьнад Кыл. беседехьарча Урале. Из хьадаьд дийша жиларца башха белгалбоалаш ца жиннча, цхьабехьда, хана мах дига боазам жиннача цига бакьача нака.

Юкъе гІолла гІоа хьарчабабийкъа а бийкъа, ала са болча дагчан оарцаа дах да календарь. Цу тайппара хьакиннача шийтта оагІош хІаране тІа зІакаш да Беттаьшта, кІиракшта, деношта меттел дакха. Кхьасттача хьаринашца белгалдьд чарадьам боазама белзаши діадолалу деноцш а хІаьта миттa хьалка Урале бьхина нака эттара хьалкардар Керда цу доаркІаш вина цІейк а.

А. НИКИТИН.

Пермь.

ШАЬРАЧА АРАРА... ХЬУ

Казахстана батеникшта республика кьулбахьнгахьарчаи малабузвнгахьарчаи аьсена аранашкара хьунаш йолаш массаех моттиг корадьй. Турангааи рощаш я уж.

Туранга — гаьмий геттаро кьенарча тайпаех я. Уж калана климатически кьепешка йокъа ца луш йисаро царна моакъостел даьд уж тІаьхкинача моттигашка, аьнна хет Іилматошта. Уж згІа гІонара гуенашта юкъе а кхьметтел акхан зімалехьа доагоаш йола маьлха зІанараш тІа ца кхоачаш долча кІоаргача аьлешка а.

Казахстански Ботаникаш йоаь, хІанз городаши болглоа посалнашн йохкаш петтача, жий доацана Мангьшлак аьача акгІайрен тІа ахка чІоагІа низ болаш ше зилар хьальехка йола туранга кхьчаьла дІайогІа аза.

В. ГАНИНА.

ВЕЗДЕХОДА КУР БЕТТ САЬВО

Пясино аьача озера районе норильски геологашта Попов Михаила, Макаров Анатолена, вездехода шофера Ерлих Александра дукхьала кийсделар акдача кхийБаседехьарча саьрчий Іуп. ЦІаьхка боадонна юкъера хьаряйн кхар Іупа аьла—сай. Фарай сардалонгахьа кьа а бийрзы, вездехода тІехоссабелар из. Цун низа бола кур радиаторах кийттар. Цу тайппара накагІа хоам а бе, сай боадоне кхьйлнийккар.

Хьайбо дІахо фу ду хар лайра геологашта, тІехьа цІаьхта а фара сердалонца пьцар цар из. ТІехка Іупа тІехьехьийна хинна саьрчий аьле юха а соца, цІаькха а тІаьхийдар... Из тамашийна къйсдена гІулакх дицлургдоацаш шинкахьара кІоаргга чуйихьвар вездехода радиатор.

В. ШИНКАРЕНКО,
(ТАСС корр.)

ТКЪАЬ ВЛХАЙТТАЗЗА ЮХАДИЙНЕЕННАР

«Тахан берашца вуйтта со хала хьа — аьлар кевда, 1968 шу кьатІеккхочаш 65 шу дьхина Ионас Ожуолоса, ткъаь влхайттазза венна хиннчан веннчара мазала юха дийнавиначен саго. Из кьемал жилва хьалкагІа кердача шерра елка отташ кийчъеши Па. свалксера колхозни гІишлошьер ше вар.

— 1967 шу — са вакаре эттара чІоагІагІа белгалдаьнна шу да, цудухьа, из накьадоаккхаш цІенкха а ца къибрдача тайпара секьардерга аз. Из алхха ирах долаш шу хинна Іаьц — кхоненакса тешам болийтаж дола шу да из! — аьлар цо Керда шу хьатІоттаж цун могашал ха бекьикача журналистоша.

Итт бутт баьнаб Ионас Ожуолас прессо ший теркама кІалхара ца велийта. Дукхьал ду хана, 1967 шеде... литовски лораш кхьаеннача сага могаш довца дог бальан долаш кьоесам лоаттабе. «Шоко ткъаь влхайттазза юхадийнвар»—кертe гІолла дах цу тайпара йоазув а долаш цу хьекхьехьарв, хоам деррнгача дунен тІа гІолла дІабоаршабьаб «Рейтер» аьача агентства, уилхочов Ожуолосе 6 ззар вольт напряжени йола электрически ток тІапоттаьь зилар белгал а доакхаш. «Из деррнгача дунен тІа йоккагІа йола рекорд я» — йоах агентства.

ХІана пенсе тІа ва Ионас Ожуолас. Из бокахача дезала да, даьда ва. 65 шу дьхинача сага гІад а вахе ю дарбан физкультура, цІаьгІа цхьаьаце белхаш ду. Цун ткъаь вурийттаьагІа ваьар оптимизмах кхоненах болча тешамахи дизза да.

А. НАГИБИН.

Вильнюс.

ВАМПАЛА БОТИНКАШ

Трансваалерча (Кьулбехьен-Африкански Республика) цхьан юрта ший наьнаца вахе Джон Камуинга, кьона негр, — дунен тІа эттара лаккагІа вола саг. 2 метри 75 сантиметри лакха ва из. Дукха ха йоацаш заказах кийпара ботинкаш хьй цунна хога гІирс Беча мастерске. Иккий нкьаро ваннад, цар бустем массаза а наха пелабачунца нийсбича 100 цифрана нийсса ба.

Иосиф ЧЕРТКОВ,
медицински Іилмай доктор,
гематологен шій деттачен
Института радиобиологически
лабораторе заведующи

КХЫЧА САГА ДОГ ЧУДЕЛЛА САГ ВАХАРГВИЙ?

Сага уперда дега меттеь уьах. цІена дог долла маьргІоаньа Кристан Бернарда, кейптаунски хирурга 2-ча январе шоллагІа операци яьд. Е хьалхара пациент валаро а, е из маьрша чакхьаргхиларах бола тешам боаро а — цхьанна а хІало юхатехоац из ше лаьрхІар чакхдаккхара.

Гаьнара кейптаунска клиника юха а Іилмахойн лораьи теркама юкълоттийе хинна ца Іеш, миллионаш болча газеташ дешарашa, радиога ладугІарашa, телевизорашка хьежаршa а чІоагІагІа теркам тІабахийта эзе Филип Блайберга дІахора кхел.

Фу хургда цунах? Маьрша варгва из цу лазарах е Луис Вашкански хинна хургда из нах? Хьалхара пациент валаро бахьанех массанена а хетар хІанз а цхьан кога тІа дьянадац. Дагадоаццаш хинна хІана да из, операце аьттув ца бадар да, Хроге Сюр яхача госпиталерча лораша юхьанцa аьккхача тайпара пехкашкарча фатальни пехкий воспалене Іотквал барах да, е миттa хиланза дергдоаццаш хина, хьалххагІе а довзоши біораалуши хинна уназа хІана да?

Кердадарий хепайоахон Агентства корреспондента Горбунова Элеонорас трансплантационни хирурге, иммунологе тайп-тайпара проблемаш Іоахеш бола советски шин Іилмахочунгара дийхад уж событеш йоашхилла.

Тахан «Сердало» кенатох цу денаах советски шин Іилмахочов хетар.

— ТІехьарча операцех фунагІа аьна а хІама ала сона хала да, хІана аьча лоацача инфомацешкара діайаккхача, хІанз укх саьхьата цунах хинна цхьаккха тайпа хоам бац. Цхьабакъда, бутт хьалхагІа сага дог хувцар (трансплантаця яр) — боккха толам ба. Чуоттадьча кхыча органо барайтта дийнахьа боаррамагІа болх бар—шеко йоацаш, доккха хІама карагІдалар да. Іилмаи зарда тІе а дегІа вепотека. ярдаьна хІамаш сога кхачадац, цудухьа сона хала да унахо валара баьынех хувца. Гутох, иммунитет йохаеча, тІехьенна чІоагІача терапена дувзадена да уж.

ДукхагІа бола специалисташ дог тийша ба, кхы органаш кер чу оттаера проблема хІанзарча Іилмага кьосталюлургхиларах. Цо оьланигаре хуцергда сар вахара хиланза ярдйоацача органашта хулча дуккхача халача цамогарашца лоаттабеча кьовсама аьнаш. Цу органех я хІанз унахо валанза варгвоацача кхоачаши дола дог, пехкаш, жамараш, дийги, эндокринни железаш.

Технически балла цхьаккха ала хІама долаш чакхьакхача Кристиан Бернарда хьалхарча операце хьакьехад, чуоттадьча кхыча сага дегага а жийчунга санна нийса болх байта йиш хилар.

Рэм ПЕТРОВ,
профессор,
СССР Іилмай Академе биофизика Института иммунологе лаборатора

— Из бакьдаь дІаьыохка гІерта везацар аьнна хет сона. Дувен а цу даьгье советски а лабораторешка цкьа санни дуккадаза а цхьан цІийх долча хьайбай дегаш хувцаш дІачу-хьачу уттадаьд. Хьайбаш дакхад. Цкъаза массехк бутт боакхаш а.

«Цхьан хьайбаш органаш кхычун кер чу оттаволургьяц!» — хила а хетиш бакьдаьа біаьшере йоалуш біаьшерех сийлахь-воккхача хирурго Алексеев Каррела. Бакьдаьа біаьш эксперименташ аьчул тІехьагІа, хирургех ше тешашехьа. «Оттаволург ца хилара» бахьаш хирургически говзалаш аратьа да. Мича? — иммунитета законашка. Кхыча дегІамий белковия веществаех — микроб е чуоттаьь орган из яле а — ноаш лораде дийна мел долча хІамьына могаш хиларна.

Дукха хІамаш карагІдаьнад хирургашта, иммунитета кьайленаш тохкаш болча Іилмахоел дикка хьалха я баьнна. Царна могарга моллагІа орган, хьалкагІа ше баьча тайпара болх а бергболаш, хийна чуоттае. Цхьабакьда, геттара лоадача хана — организма гадоаккхаш дола низаш цуна дукхьала гІоатталца йолча хана.

ВІачи нийсдел оаш: цхьан моттигера кьа а дьахка кхычахьа тІадилла ший дулх, масала, пластически операцеш еча хана, геттара дика дІахоттаду. Катастрофа хиндача хана дІабаьккха пхьарс хирургаша юхадІабелла моттигаш хиний. Хьалха беш хинача тайпара болх а беш дІаболабеннаб из.

Укхаза иммунитет хІама олаш яц — долла хІама цхьен дегІапара да. Цхьабакъда, кхычун цІенах зІаманга чІеташ а — тІанцац.

Масала, кхычар, жамараш чуоттадаь нах дукхача шерашка бахин моттигаш хІанай?

ДукхагІча хана бувцаш барно массадола хІама боккьонца цхьатара долаш йола, цу даьгье иммунологи а цаІ йолаш бола цхьан цІийх баьхна шола бьараш ба. Цхьайолча хана лораша яскусственно ІотоІаю иммунитет, хІаьта кьаьстта шоай тайпара препараташ — цитостикаш юкье ца йоалайча массехк кІира а доаккхалургдацар цхьаиа я укхочоа. Цхьабакъда, укхаза, халакета а, вай тороиаш кІезига я. Цудухьа дукха моттигаш нийсалу хирургашта аьттув боацаш.

Кхыча сага жамараш оттадара ше йола операци аьттувха торо йолаш я. Мал аьча а, уж чуоттадаь моттигаш дукха а дукхагІа я хийца дог чуоттадечул. ХІана?

Принципиально аьча, иммунологега дилача, дегаи жамараштеи юкьье йоккха юкь яц. Цул совгІа, органиш лорйеча инвашкахьара кІезигагІа кхерам ба дега.

Цхьабакъда, цхьа башхало я. Чуоттаьь кхычар орган тІа ца зиара реакцена нийкьостья цу из орган чуоттаиш волчун цІий хьоасанна лейкоцитаиш чуйоааро, кагийча ниваика гІодла цІийбо бу йишь толхабаро, веновааш хьийна моттиган гулабаро. Цу тайпарча дукьаленашца шерашна дукха тарлургда жамараш. Деган леча аьча, венаш — Іоажал я.

Фу дала тарлу Бернарда операцена? Цхьан сага кхычун дог чуоттаде йиш хилар хьаькьохкеа? Из дукха шораш хьалкагІа дема шеко йоиши да. Эттара чоалхагІа йола операцеш яра кхоачамболча боарамга хирурги кхьча хилар бакьден? Из а тамаш е хІама дац. Иммунологически дукхьало сел нагьолургйоацаш чІоагІа ца хиларах тешанен? Цу гІулакха йолаш я аьттув ца боалаш хьайбанга зоерош операцеш юопит.

Хур хургда, хинар гургда аьна дІавеславейва Кристиан Бернард. Аз яхача дукхьала бараш хила тарлу: медицина исторена йоазаш хІезига яь са да кхуни долча хІамай дукхаленаш шоалбІубенна хилара кагьича Іилмахоша цхьана кьахьийга моттигаш. ХІаьта а массаза боалаш хиннабац толам, цул совгІа, экспериментo цкьаза Іоажал яхьаш а хиттай Іилмахочов. Цхьабакьда, ший са да кходеш кьа ца хьийтача, «шийх» фунинагІ хуле а довзалургдоацаш дола бакьдараш довза, закономерносташ кхетае гІертарах хула беккхаш ба да.

Кристиан Бернарда чакхдаккха лаьрхІачох хІама хинналац аьнна хет сона. Далаш ма дий органаш хувцаш чуоттаера торона Іомаара кхоачамбалла дола хьайбаш — моделаш. Царга гІолла тахка йиш а эттара чІоагІагІа тамашийна идеяш а, иммунитетца лоттабеча «кьовсама» хьадда йола средствеш а. Сона хет, проблема экспериментe кьостаь аьначул тІехьагІа мара клинике яхьа бокъо яц аьнна.

Наха бакьдеш долча хІамашка дукхалвала лаьрхІа вац со. Органаш хувцаш чуоттаера проблема, шеко йоацаш, кьоастаергьа! Цхьабакъда, ший доача дог чуоттаде йиш йола ха, гучох, хІанз а хьатІаккхачаац.

Шахматни чемпионате

Городской шахматни клубе дІахьача шахматии республикански чемпионата шоллагІча туре бархІ парти лоазаьй. Мастералла кандидат вола В. Демушкин котваьлар цхьоалагІа разрях йолча Ю. Крамаревах. 27-гІча ходе Ю. Крамарева ше эшарах мукъарелдир.

А. Хасанован А. Хаитли юкъе хинна парти цхьакха а вот ца воалаш йистевьлар.

Я. Мостовойс В. Сергеевн Г. Мовшовича «Урожай» ДСО вокхал В. Гвоздецкийн эшавр. Р. Алиевица ловзаш эшар А. Мальсагов. ХІаьта яхь йолаешнача хІйдена эттара хьалха котваьлар Э. Райсенен (Ошаевца ловзаш). Шин тур чакхьаьннача тІехьагІа шинне шин очко йолаш ба Мовшовича Мостовойи.

ДЕШАРХОЙ ЯХЬАШКА

Іан каникулаш долча деношка дешархоех дикагІбола шахматистаьа яхьаш дІайихьар. Цига дакьа лоацаш бар Грознера шийтта школа эшалаш.

Яхье котбаьлар № 22 йолча юкьерча школа кьона шахматисташ. Цар 88-нах 70,5 очко чьаккхар. Царна тІехьа ба № 2 йолча школа дешархой (67 очко), кхоалагІча моттиге № 54 йола школа я (61,5 очко).

ХІарало хьалхара моттиг лаьцара лавттача кьовсамашка котваьлар № 19 йолча школа бархІагІча класса дешарха Пашалов Станислав. ШоллагІча спортивни разряда норма кхоачашйир цо.

В. Жук-ТРИПОЛИТОВ,
республикански котогира судья.

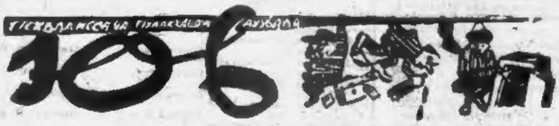

Къахьачун чам ца баьккхача

— Ассалам Іалейкум са доттагІа Ибрахіам.

— Ва Іалейкум салам, марша воагІалва хьо Муса, Іе фу лелаьу? Керда хІама дий Грозне гІолла?

— Зе долаш хІама дац жоп делар Мусас. — ВагІаш дага а, деха, сай доттагІа Ибрахіам волча Экажкьонгий-Юрта гІо со, шу ди муьтье а ма дий аьнна аравальвавар со.

Тховсара кино дахача бакьахьа да вай.

— Ха ма яхайий вайне, тховсара дохалой тамаш я? — ловзца жоп делар Ибрахіама.

— ХІанз Іа фу дувц, Ибрахіам, хІона мерал-м кино вахь та а чичай, бархІ саьхьат мера даьхадий вайна!

— БуротІен Назранен укх автобусаш сайнай, — йоах Ибрахіама.

— Со-м БуротІен Назранен ваха вайнаш кино Экажкьонгий-Юрта клубе ваха воала, — аьлар Мусас.

— Аркьала ваха вела а венна, вай дохалза воалаш дьона хьо укх шера кино вала-ш, аьаб Ибрахіама.

— ХІанз Іе фу дувц, клуб ма вай гІерт хьо, чаолча йоккхача юрта, — хетт Мусас.

— Я а яц, кастадешха хургйолаш хІама а дац, — жоп лу Ибрахіама.

Тамашийна хІама да йоккха йишь школаш йолаш дукха кьахьегамхой бахача йоккхача юрта клуб ца халар, аьнна цецваьлар Муса.

— Хьо цецвала хІама дац из.— йоах Ибрахіама. Соахха дурчагІа клуб тишъенай, уй цементив за, тховх ладар чуух яхаш критика аьар «Сердало» газета оагІоаш тІа. Цул тІахьагІа клуб тоаеаччахьалкхено аьча хьахийнар. Шиь эзар сом «Экажевский» яхача совхозага дІа а луш бар клуба ремонт ергІолаш гІулакх чІоагІдар уж шера вай бетта. ХІаьта ремонт чакхьала ела яр октябрь бетта.

ТІаккха фу лаьр яох? — хетт Мусас.

— Сих ма ле Муса, дІахо дІадуцца воала со хьоца из.

— Клуба тІера тхов Іоайнар, цхьа бахьан нуьг техар, бола дІаболабаьб аьлийта. ТІаккха кьематен воагІалаза шо кино дахалетьа аьча санна сацийтар болх. ХІанз хьалха санна доттагІача тайпара догІа а лоа а лу а делхаш аттеш е-кх клуб. Октябрь-м хІара шера а хургба яхаш Іеш ва совхоза директор Мальсагов а.

«Къахьачун чам ца баьккхача меттзачоах чам кхийттабец» яха вай дий бакь луш хинна. Во але а тхоий клуб йоха ма яйта аьлар оаха — йоах Экажкьонгий-Юртарча наха.

Сел сатийсо хІаний - хьорІ Назран райисполком.

Б. МАГОМЕДОВ.

КЪИЗА САГ

— Марша вагІийла хьо, Саби? Мичара йоагІа, хьо?

— Оалкам цхьан гаргарча сага сег еача яха йоагІа со.

— Хьан саг я аз епар?

— Оалкам вахача Балиев Эльберды Махьмада я-кх.

— Айя, саг йоалаьь ваьар аз?

— Мишта вапар, — из-м сесаги ворхІ бера а долаш вар!

— ВорхІ бера вакна тІа мишта йоагІа вож?

— Ввар малай аьл Іа, Саби, йоазарий хьона цу Оалкам дийбер а долаш жерал ягІа Хамхоева Лиза. Из я-кх кувга яхар, бераш гаргарча наха дІа а дийкъа.

— Дальлахья, Саби, ма эхь дайна кхалсаг хила еза-кх из, сийдарех а наьхадарех а дог ца лазаш хилча.

— Берех дог мича лазар Лизай, миччa бесса хиина а мар хилча кхы хІама эшаш хиннаяи из. Цудухьа, мара болча товна, ший цІагІа мел хинна хІама екха я ехха, берашта кхьметтел чухнахьа дукха бархъа а метта хІамаш а ца чоташ, ахча а яйца, цу хьона — гуча хьонаххунга едаш маьре яхай-кх хьона из.

— Ай, ва Саби, цу ворхІ бер а долаш кІал ягІачо мишта йитай из чу, цун кхаметта со хиннаяла ре аз шаккхе а Іаьдалга дІа а денна чуделайтарг ма дарий уж.

— Мичара, мичара Саби, Іаяха селла «эсала-м» вайвар а вац, ший сесаг Фадиман Іехе ховргдоацаш. Лиза шийга яле цхьа-м да хьалха сесагаца барта а ваха кІийле кийчьлай цо.

— Мишта, фу хІийлe а цо кийчьадр?

МоагІа-моагІа, цхьа біаь е шо біаь шу хьалха Шелепахкьаа цхьан саго йига хиннай цу хана Галашка бахьача Балайнахкьан саг. Маьрша цоаза даьа маьчa сесаги цхьан дийнахьа вІашц нийгІа а кийгІа кьаьстад. Из дагадехад хІанз Махьмада.

— Дита йиш аьй царла, — аьнад цо, — са йиша йита цІа яйтарах хинна эхь?

— ТІаккха хІана фу дагадехад хьона? — хьаьттад сесага Фадимана, — хьа йиша еина-м біаь шу совгІа ха ма яьнайий.

— ХІанз аз лаьрхІад Шелепахкьанта хинна жерал ягІа Хамхоей Лиза йоалас. ТІаккха из ваха юкье дІаяралачча тховшта могІа хинна эхь аІадекарг дархІа йиш хургья. ХІаьта Лиза цхьа-ши бутт баьча цхьа бахьан а дакхка цІагІара лоалларгья. ХІаьте дацссача кулганца а мича йоагІа из, Лиза-м вайна шорта ахча а дакхаш ма йоагІий, сенна новкьа а из. Миттa да ва са дукха яхарг. Хоза дийша Іехаьа, Махьмада ший сесаг.

— Ай, тІаккха хІана фу хургда цар ваххах, ва Саби, миттa аттa дутарадий царна из вай районa кхалнаькха отдело а судо а.

—Хьан фу дергда царна? Цул дукхагІа истий кийле лах а ба Оалкана. Дукха ха йоацаш Хамхоев Яхьяс а йоалайно кхоалагІа саг. Цунга-м алазар саго цхьакха хІама. ХІанз ший кхаь сесагаш вахаш а ва. ХІаьта вай юрта Советах вІаала кхера а мича везаь, хьайна ма хий хьона, деррнга гушие а кІама гуьакха доацаш санна цига цар хьакиммаш багІалта.

ТІаккха фу ергда-хьогІ ду гІулакхах Сунженски районa прокурорa?

С. БЕРДОВ.

«ІА МИЧЧАХЬАРА ЕНАЯЛЕ А...»

Телевизор еха из тоайта Грозне ЦІача фронтовикий улицагІерча телеательe ца аехачоа воергдац из гІулакх мел вала да.

ДІадахача шера декабрь бетта берийттагІча дийнахьа Грознера «Лира» яха телерадиола ецар Ачикий - Мартане райнерча Йандаре-Ахкой яхача юртарча Пацева СарІелас. Массехк ди доалаше цхьа хІама телха бола ца беш саццар телерадиола. Инструкце тІа белгалдоьокха мадилрага, Грознерча телеательa гарантийни бола хана кьовзагІа йоахаш ремонт лиша цхьа ца горадола. 26-ча декабре дар из. Телерадиола яьаш дехчов телеательерчанта юкье укх тайпара хьа. маьа хилао:

— Тахан бергІалагІа ди мара дац аз ер ецца, бохк ца беш сецай «Лира».

— Хьекулача кердача шера 16 январь хьетІакхачча кьаца тера ю, — йоах цеха начальника Неведомый Николай Ивановича.

— Ездьа километр гаьнара еней аз ер, — дезар ду С. Пацева, — бокьала а дІаздаалар ош.

— Іе миччахьара енала а де хІама дац тха.

— Цу ош ехача хана телерадиола юха яьаш транспорт мае бала ма безий са, е тха ний. спой а хац.

— Тхога фу де из Іа тІаккха, — юкьазнна цхьаькха, — хьалхаажере дІаво а вала, хьатІаузача накхе мутьалайтха кье матта моттиг.

— Логкьаний ниска дай сена.

— Дац! — жоп ду заказий регистратора.

— Мича из?

— Начальника да, кьане дІанийца.

— Мича из?

— Хац, вошта, министерстве вахав мотт сона.

Бокьалдаз аьча телеательe помещение чу дІа-хье вала е доацаш штабелагІа хьалъетта атт гарантийни а вошта маьке а ремонт а кьачутйина телевизораш, радиоприемникаш.

Телеательe ремонтии цеха начальника Н. И. Неведомыйн, Ю. И. Кубинак, парторганизаце секретаре хоа. М. Букулович кетачоа цу деррига кхоачамболцарий баьхан помещение гота, ца тоьаш шьар да.

Балха дикка новкьаро хье да цу новкьоствша біагадоаза балхаеаш. Баьльда, балха тІера деррига кхоачамболцараш цу бахьанех дац. Уж да кьатьегам нийса вІашІіхь ца бенкарах, хьабаш бола болх дикан тешшамин ца бар. Масала, ГАЗ-53 яхин ГАЗ-63 яхин цу автомашинее а телеательe. Республика районашка уж дІа-хье алийтара график а а оттаь. Районни центрашка а юртаhка а бахача наьха телевизораша, радиоприемникашта цигача ремонт е а, хІаьта телеательe мастерске хьахка тайгІоцар хьие а лаьргІа я уж. Цу хинна а автомашинцІа районашка дІахьа ухача мастераша бе хьабоаргІере болх боро юртий районашкара хьаІакхуьйе телевизораши, магнитофонаши, радиоприемникаши дикка кІошкалургьар. Миттa кІошкалургьая город Грознера телеательe кхухьераш а, нагахьа санна кхайна кВартире дІабахача мастераши лоадамбоацача гІаьмина телевизораш мастерске хьа а ца хьаьаш, цига ремонт еш аьнна...

Районашка дІа-хье лелача автомашинаш тІа бортови журнал дела а кхуьдоле тетрадь дале а хила дезар, хІана аьча малагІча районе, маца, мел за хьаьача хана дІанахьачай автомашина, мел за аьле цигара кьохьний хоаргдолаш моттигерча чикалашe тешала белгало за документ хилана дергдац.

Назрани районере тоайта радиомагнитола яьаш хиннача (13 декабре дехза 29 декабре кхачалца хиндар цун радиомагнитола ремонтии мастерске) йоазар: Назранерча бытовомбинате хьаттана, Грознера дІа-хьа лела радиомастерски а автомашина йоагІийагІагІаций хоаш сег кора ца миччa мара енац аз сайна укхаза. Оттаьча графика кІара шинердийнахьа Назрани районе укхаш а цхьа автомашина. Назрани районнни бытомбинатерча болхлошта а е городан районе юртаишна бахача наха йоагІий-агІаций а ца хоаш хила езаш-м дац из. Миччахьа ккай из!

ДІа-хьа лелача автомашина тІа бортови журнал е моллагІдале а, моттигерча чикаламе тешала белгало а кулг а йадергдола документ, маршрутни лист хиланза дергдац аьча хоа. Неведомо йоах: «биорократизм я из, цунна дукхьала кьовсам лоттабе безаь». Цу дошай авторо, хетачоа, тІаьххьаіа бюрократизм цхьатерра яоара! Хаттa доагІа Николай Ивановичага: 80 — 100 километр гаьнара ремонт е кьаоуь тельевизораш хье ца хьаьа шоллагІа юхатехо езаргІолаш юкуьделтагва, 18—22 дийнахьа уж тоаеш гоаеин фу!

ХІана кхи кьахоаццаш вІаогІаьдакхе деза юртахкарча нахе кьоваем хургбоацаш, телеательe ремонт е радиоприемникаш, телевизораши хьайІа торо йоацаш хана радио, телевидение гІолла а газета тІа а хоам бе безе ремонт а заказаш кьайда тарлургдола за беган а ец. Цул совгІа наха дІайоазайта аза автомашинаш районa дІаухаргІола график, ди, сахьат, минут, хургІола моттиг белгал а ец.

ХІанз хоттача бакьаьа да бахача наха бытовии гІулакх дера республика министерства мащ вІашагІальдоаккхаргда бахача наьха радиоприемникашта, телевизорашта лоацдача хана ремонт ер, цул совгІа маца вІашагІйолаертья республика юрташка бахача наьха телевизорашь Грозне кьатехо езаргІоацаш дизза наха бытовии гІулакх дера система.

Из болх тоаберга хьашти ба республика кьахьегамхой.

А-Г. БУРОКАЛЕНСКОЙ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-80; редактора зам. 3-38-11; ответственна секретара—3-34-38; партийна вахаран, культуран, промышленности отделий—3-42-20; юрта бахама наьхьалла отделий — 3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-80; зам. редактора—3-38-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-20; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революцие проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05004. Заказ № 171.

ТАСС-а творчески коллективо белгалйоал агентство дикагІча фотожурналистех волча цхьаьне — Марк Степанович Редькина йоаха юбилей.

60-и 40-и — цу шин цифро хьабувц репортера сийлахьара вахь. 1968 шера 1 январе 60 шу дизад ТАСС фотохроника репортера М. Редькина.

Редькина творчески оамал я хьалдиза керда, шоаш моргаш хьы хиланза йола сюжеташ лехалга, сурташ - образаш елга, дешдар ший хаццахьа а сиха а делга. Цун балхаш доше а дото а мелалкаца, дипломашца белгалдаьхад Глагев Варшавен а, Прагем Москвен а, Лондонен Берлинен а.

Журналистий Центральни цІен залашка 12 шоне хьайадлай кьаьстта цун ший выставка.

— ХІаьта нагахьа санна вахар юхьанца доаз юхадоладича, — йоах Марк Редькина, — юха а репортера вийь хоржаргвар аз.

СУРТАШ ТІА: «Маме санна» (Африка). «Чкъьарий дохкарш».

М. Редькина суртащ.
ТАСС фотохроника.